

ISSN 1829-1155

Հիմնադիր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆ**

Խմբագրական
խորհուրդ՝

Գագիկ Նարոյթյունյան
Սրբեն Նարոյթյունյան
Վահե Սյրեխանյան
Վորոդյա Նովիաննիսյան
Վալերի Գողոպյան
Ռաֆայել Դաապյան
Առուշան Նախրյան

Գլխավոր խմբագիր՝
Գոհար Աշտուրնի

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան, Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

4(53)
2009

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

I. ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

* ՄԱՐԴՈՒ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ ԳԵՐՍԱՆԻԱՅԻ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍՏԵՔՍՈՒՄ – Գ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ	4
* ՀՀ ՍԴ-Ի ԿՈՂՄԻՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՉՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՂ ԾԱՆԱԶԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՀՈՍՄԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԶԵՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ ԿԱՅԱՑՎԱԾ ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԱՍՏԵՔՍՈՒՄ – Ա. ՄԱՆԱՍՅԱՆ	16

II. ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ (768-781)

* ՍԴՈ-768. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳՎԱԿՈՒՄ ԳՈՎԱԶԳԱՅԻՆ-ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՈՒՈՐՏՈՒՄ ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	26
* ՍԴՈ-769. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱՊԱՀ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՏՈՒԿ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԶԻՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՏՈՒԿ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԵՎ ՀԱՏՈՒԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ՄԱՍԱԿԱՐԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՏՈՆՅԱԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	29
* ՍԴՈ-770. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՈՒժԵՐԻ ԵՎ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	33
* ՍԴՈ-771. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԽԱՂԱՎԱՊԱՀ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	36
* ՍԴՈ-772. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «1992 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 15-Ի՝ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏՆԻԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՄԱՍԱԿԱՐԱՐՎՈՂ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱԴՐԱՆՔԻ ՆՊԱՏԱԿԱՅԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՆԿԱՏՄԱՔԻ ՆԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐԱԿԱՆԱՅՆԵԼՈՒ ԿԱՐԳԻ ՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԼՐԱՅՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԳ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	39
* ՍԴՈ-773. 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «2002 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 7-Ի՝ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	42

* ՍԳՈ-774. 2007 թվականի Հոկտեմբերի 6-ին ԴՈՒՇԱՆՔԵՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «1992 թվականի ՄԱՅԻՍԻ 15-ի՝ ՀԱՎԱՔԱՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՈւՋՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶՔՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	45
* ՍԳՈ-775. 2007 թվականի Հոկտեմբերի 6-ին ԴՈՒՇԱՆՔԵՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՎԱՔԱՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱՋՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ՍՊԱՆՈՒՄԻ ԿԱՋՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԿԱՄ ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ ՈւՋՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՑՈՒՑԱԲԵՐԵԼՈՒ ՄԵԽԱՆԻՋՄԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	48
* ՍԳՈ-776. 2006 թվականի Հոկտեմբերի 12-ին ԱՍՏԱՆԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՋԱՐԳԱՅՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	51
* ՍԳՈ-777. 2007 թվականի Հոկտեմբերի 27-ին ԲՐՅՈՒՄԵԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՄԻ ԿՈՂՄԻՑ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՅՈՒՄ ԿՈՂՄԻՑ՝ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՈՒ ԴՐԱՆՑ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻՆ ԲՈՒԼՂԱՐԻԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՈՒՍՏԻՆԻԱՅԻ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	54
* ՍԳՈ-778. 2008 թվականի Փետրվարի 7-ին՝ ԲՐՅՈՒՄԵԼՈՒՄ ԵՎ 2008 թվականի Հոկտեմբերի 7-ին ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԵՎ «ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ 2007 թվականի ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ՝ ՄԱՍ II» ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	57
* ՍԳՈ-779. 2007 թվականի Հոկտեմբերի 6-ին ԴՈՒՇԱՆՔԵՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՎԱՔԱՎԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱՋՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՈւՋՄԱՏԵԽՆԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՎ ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄՏԱՎՈՐ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՆԱԲ ԻՐՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՓՈՒՆԱԴԱՐՁ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	60
* ՍԳՈ-780. ՔԱՂԱՔԱՅԻ ԱՐԱՄ ՇՄԱՎՈՆՅԱՆԻ ԴԻՍՈՒՄԻ ՀԻՄՆԱՆ ՎՐԱ՝ ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՅԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 2-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ, «ՀԱՐԿԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 26-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 5-ՐԴ ՄԱՍԻ, «ԱՎԵԼԱՅՎԱԾ ԱՐԺԵՔԻ ՀԱՐԿԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՔԻ 2-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 2-ՐԴ ՄԱՍԻ, ՀՀ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 115-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ ԵՎ 118-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	63
* ՍԳՈ-781. 2008 թվականի Հոկտեմբերի 13-ին՝ ԲՐՅՈՒՄԵԼՈՒՄ ԵՎ 2008 թվականի Օգոստոսի 8-ին ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԵՎ «ՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ԱՊԱՀՆՎՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐ» 2007/019-124 ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ	84

III. ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

* ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ ՄԻՋԱՋԳԱՅԻՆ ՏԱՄՆՉՈՐՄԵՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ	88
* ՀԵՐԹՎԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ GTZ-Ի ՀԵՏ ՀԱՄԱՏԵՂ	92
* ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ	94

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԳԻՏՆԱԿԱՆԻ ԱՄՔԻՈՐ

Գոռ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ՀՀ ՄԴ իրավախորհրդարկական
ծառայության փորձագիտական-վերլուծական
բաժնի գլխավոր մասնագետ

**ՄԱՐԴՈՒ ԱՐԺԱՆԱԿԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԸ
ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԴԱՇՆԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ
ԳԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

Ժամանակակից սահմանադրություններն այսօր, որպես կանոն, բովանդակում են մարդու արժանապատվությունը հարգելու և պաշտպանելու՝ պետական իշխանությանն ուղղված հանձնարարական¹: Այդ հանձնարարականը պատկանում է առաջնային սահմանադրական սկզբունքների թվին, որոնք պայմանավորում են սահմանադրության բոլոր մյուս դրույթները: Մարդու արժանապատվությունը սահմանադրության բարձրագույն բարիքն է²: Այն սահմանադրության արժեհամակարգի առանցքն է³ և բոլոր հիմնական իրավունքների հիմքը, որոնք իրենց հերթին կոնկրետացնում են մարդու արժանապատվության սկզբունքը⁴: Ընդ որում, սահմանադրությամբ ամրագրված յուրաքանչյուր հիմնական իրավունքում ամփոփված մարդու արժանապատվության բովանդակությունը պետք է լինի սահմանադրական փոփոխությունների միջոցով հիմնական իրավունքների սահմանափակման *միակ* մասշտաբը⁵:

Նկատի ունենալով մարդու արժանապատվության վերաբերյալ սահմանադրական դրույթի առանձնահատուկ կարևորությունը յուրաքանչյուր սահմանադրական պետության իրավական կյանքում և հաշվի առնելով մարդու արժանապատվության հասկացության իրավական

1 Տե՛ս, օրինակ, Շվեյցարիայի Դաշնային սահմանադրության 7-րդ հոդվածը, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Հիմնական օրենքի 1-ին հոդվածի առաջին մասը, ՀՀ Սահմանադրության 3-րդ հոդվածի առաջին մասը և 14-րդ հոդվածը:
2 Տե՛ս Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Դաշնային սահմանադրական դատարանի ԴՄԴՈ 32, 98 (108); 50, 166 (175); 54, 341 (357) որոշումները: Դաշնային սահմանադրական դատարանի՝ սույն հոդվածում վկայակոչվող բոլոր որոշումները վերցված են նրա պաշտոնական ինտերնետային կայքից՝ www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen.html:
3 ԴՄԴՈ 35, 202 (225); 39, 1 (43):
4 ԴՄԴՈ 93, 266 (293); 107, 275 (284):
5 ԴՄԴՈ 109, 279 (310):

մեկնաբանման հարցում Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության (ԳԴՀ) Դաշնային սահմանադրական դատարանի (ԴՄԴ) չափազանց հետաքրքիր, հարուստ և մեզ համար խիստ ուսանելի փորձը՝ սույն հոդվածում ներկայացվում են նրա հիմնարար իրավական դիրքորոշումները տվյալ հարցի վերաբերյալ: Հոդվածը շարադրված է հիմնական իրավունքների ստուգման՝ Դաշնային սահմանադրական դատարանի պրակտիկայում ընդունված եռաստիճան մեթոդին համապատասխան (*պաշտպանության ոլորտ, միջամտություն, սահմանադրաիրավական արդարացում*):

I. Մարդու արժանապատվության հասկացությունն ըստ ԴՄԴ-ի

ԴՄԴ-ն մարդու արժանապատվության հասկացությունն ըմբռնում է իբրև առաջատար սահմանադրական սկզբունք հիմնական իրավունքների համակարգում: Մարդու արժանապատվության դեմ ոտնձգությունների համար նա սկզբում «նվաստացում, խարանում, հետապնդում, հալածանք» ձևակերպումներն էր գտել⁶: Հետագայում նա տվեց այսպես կոչված **օբյեկտի բանաչևր**, ըստ որի՝ մարդու արժանապատվությանն անհարիր է մարդուն «պետության սուսկ օբյեկտ» դարձնելը⁷:

«Դրա հետ է կապված մարդու հասարակական արժեվորման ու հարգման պահանջը, որն արգելում է մարդուն դարձնել պետության սուսկ օբյեկտ կամ նրան այնպիսի վերաբերմունքի արժանացնել, որն սկզբունքորեն հարցականի տակ կղնի սուբյեկտ լինելու նրա հատկանիշը: Մարդու արժանապատվությունն այս իմաստով ոչ միայն համապատասխան անձի անհատական արժանապատվությունն է, այլև մարդու՝ իբրև տվյալ տեսակի էակի արժանապատվությունը: Յուրաքանչյուր ոք այն ունի անկախ իր հատկանիշներից, չեռքբերումներից ու սոցիալական վիճակից: Այն հատուկ է նաև նրան, ով իր ֆիզիկական կամ հոգեկան վիճակի պատճառով չի կարող դրսևորել իմաստավորված վարքագիծ: Նույնիսկ «ոչ արժանապատիվ» վարքի պատճառով այն չի կորչում: Այն չի կարող իլվել ոչ մի մարդուց՝ սակայն կարող է խախտվել նրանից բխող հարգման պահանջի իրավունքը»⁸:

Գործ 1.

Բ-ն պարկանում է այն անձանց թվին, ովքեր իրենց արտաքին սեռական հատկանիշներով ծննդյան պահին պարկանում են արական սեռին, սակայն ցանկացած առումով իրենց զգում են իբրև իգական սեռի ներկայացուցիչ (արա-

6 ԴՄԴՈ 1, 97 (104):

7 ԴՄԴՈ 87, 209 (228); 109, 133 (149բ), 115, 118 (153):

8 ԴՄԴՈ 87, 209 (228):

ՎԵՐԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

կան տրանսսեքսուալներ): Հաջողված վիրահատական սեռափոխությունից հետո Բ-ն պահանջում է ծնունդների գրանցամատյանում փոխել իր սեռի վերաբերյալ նշումը՝ «արականից» «իգականի», ինչը սակայն Քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմնի կողմից մերժվում է⁹:

Այսպիսով, մերժվում է Բ-ի հաջող սեռափոխության իրավական ճանաչումը: Դրա հետևանքն այն է, որ նրա աշխարհային սեռի և պաշտոնական գրանցման միջև հակասություն կա, ինչը կարող է Բ-ին ցանկացած ժամանակ, օրինակ՝ անձի ստուգման դեպքում, զցել իր հասարակական հարգման պահանջը խախտող իրավիճակի մեջ: Այդ պարճառով ԴՄԴ-ն իրավացիորեն ճանաչում է նրա արժանապատվության խախտման փաստը և (հակառակ Դաշնային գերագույն դատարանի), առանց օրենքի նախնական փոփոխության, հաստատում գրանցումը փոփոխելու պահանջի իրավունքը¹⁰:

II. Մարդու արժանապատվության՝ հիմնական իրավունքի որակը

Գերմանիայի իրավաբանական գրականության մեջ մինչ օրս վիճելի է այն հարցը, թե արդյոք ԳԴՀ Հիմնական Օրենքի (ՀՕ) 1-ին հոդվածի առաջին մասը¹¹ ինքնուրույն հիմնական իրավունք կարող է համարվել: Հնչակագրային անորոշության պատճառով ոմանք այն տեսակետն են պաշտպանում, որ մարդու արժանապատվությունը հիմնական իրավունք չէ¹²: Այնուամենայնիվ մասնագետների ճնշող մեծամասնությունը հաստատական պատասխան է տալիս տվյալ հարցին՝ փաստարկելով իր պնդումն այն բացառիկ կարևոր նշանակությամբ, որն ունի մարդու արժանապատվությունը¹³: ԴՄԴ-ն ևս հետևում է այս կարծիքին՝ հղիության ընդհատման վերաբերյալ իր առաջին որոշման մեջ տալով հետևյալ ձևակերպումը.

«Մարդկային կյանքը ... մարդու արժանապատվության կենսական հիմքն է և մնացած բոլոր հիմնական իրավունքների նախապայմանը»¹⁴:

Այսպիսով, ՀՕ 1-ին հոդվածը պարունակում է հիմնական իրավունք, նույնիսկ եթե այն նշվի նաև որպես «առաջատար սահմանադրական սկզբունք»¹⁵, «պետական լեգիտիմության նորմ»¹⁶, «սահմանադրական պետության արքիմեդյան կետ»¹⁷ կամ սահմանադրության բարձրագույն իրավական արժեք¹⁸: Այս հասկացական տարբերակումներն ընդգծում են մի-

9 ԳՄԳՈ 49, 286:
 10 ԳՄԳՈ 49, 286 (301 f.): Դրա հիման վրա 10.09.1980թ. ընդունվում է Տրանսսեքսուալների մասին օրենքը, որը թույլատրում է փոփոխություն կատարել քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցամատյաններում:
 11 ԳԴՀ ՀՕ 1-ին հոդվածի առաջին մասը սահմանում է. «Մարդու արժանապատվությունն անձեռնմխելի է: Այն հարգելն ու պաշտպանելն ամբողջ պետական իշխանության պարտականությունն է»:
 12 Marten/Papier (Hrsg.): Handbuch der Grundrechte in Deutschland und Europa, Bd. I, 2004, S. 60ff; Dreier (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, 2008, Art. 1 Rdnr. 127.
 13 Hufen, NJW 1999, S. 1504; Kunig, in: von Münch/Kunig (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, 2000, Art. 1 Rdnr. 3.
 14 ԳՄԳՈ 39, 1 (42):
 15 ԳՄԳՈ 6, 32 (36, 41); 45, 187 (227):
 16 Sachs (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, München 2009, Art. 1 Rdnr. 43.
 17 Haverkate: Verfassungslehre, 1992, S. 142. Մեջբերումն ըստ Ipsen: Staatsrecht II, Grundrechte, Köln 2007, S. 59.
 18 Dreier (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 40.

այն մարդու արժանապատվության ակնառու նշանակությունը: Հակառակ գրականության մեջ դեռևս արտահայտվող կասկածների¹⁹՝ պետք է ջանադրաբար պնդել, որ մարդու արժանապատվության վերաբերյալ սահմանադրական դրույթը ոչ միայն օբյեկտիվ իրավունք է, այլև, ինչպես մյուս բոլոր հիմնական իրավունքները, ունի **սուբյեկտիվ հանրային իրավունքի** որակ²⁰: Պրոֆ. Շմիդտի կարծիքով՝ մարդու արժանապատվության՝ հիմնական իրավունքի բնույթի մասին հարցը կարող է նաև անպատասխան մնալ, քանի որ առանց այդ էլ մարդու արժանապատվության ապահովմամբ է տոգորված բոլոր հիմնական իրավունքների գործողությունը: Եթե որևէ պետական մարմին խախտում է մի որևէ (հատուկ) հիմնական իրավունք, ապա դրա հետևանքով կարող է խախտվել նաև մարդու արժանապատվության վերաբերյալ սահմանադրական նորմը²¹:

III. Հիմնական իրավունքի կրողները

Ցանկացած մարդկային կյանքի ի սկզբանե հատուկ է արժանապատվությունը²²: Քանի որ մարդու արժանապատվությունն **անչեռնմխելի** է, ուրեմն **յուրաքանչյուր մարդ** այդ հիմնական իրավունքի կրողն է: Այս հարցում գիտնականների կարծիքները միասնական են²³, ինչը զարմանալի չէ, որովհետև մարդու արժանապատվության տեսանկյունից մարդկանց միջև ցանկացած տարբերակում միանգամից կխախտի այն²⁴:

Հիմնական իրավունքի կրողներ են նաև **փոքրահասակ երեխաները**²⁵, **հոգեկան հիվանդները**²⁶, **օտարերկրացիները, հանցագործները**²⁷ և այլն: Մարդու արժանապատվությունը պարզապես համապատասխան անձի անհատական արժանապատվությունը չէ: Այն պատկանում է յուրաքանչյուր մարդկային էակի հավասարաչափ՝ անկախ նրա հատկանիշներից, ունակություններից, ազգությունից²⁸, ծագումից և սոցիալական դրությունից²⁹:

ԳՄԳ-ն հետևում է այն տեսակետին, որ **չծնված կյանքին** (nasciturus) ևս հատուկ է արժանապատվությունը, և դա ձևակերպել է հետևյալ անամարկելի նախադասությամբ.

19 Նոյն տեղում, Rdnr. 124.

20 Այսպես են կարծում *Sachs* (Hrsg.): GrundgesetzKommentar, Art. 1 Rdnr. 3ff; *Kunig*, in: von Münch/ *Kunig* (Hrsg.): GrundgesetzKommentar, Art. 1 Rdnr. 3; Stern: Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland, Bd. III, 1994, S. 26f.

21 *Schmidt*: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, Grasberg bei Bremen 2008, S. 96.

22 ԳՄԳ-ն 39, 1 (41); 87, 209 (228):

23 ԳՄԳ-ն 87, 209 (228): *Dreier* (Hrsg.): Grundgesetz, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 64; Stern: Staatsrecht III, S. 61.

24 *Ipsen*: Staatsrecht II, Grundrechte, S. 57.

25 ԳՄԳ-ն 57, 361 (382); 79, 51 (62):

26 Բավարիայի Սահմանադրական դատարանի թիվ 10, 101 որոշումը:

27 ԳՄԳ-ն 72, 105 (115); 109, 133 (150); 117, 71 (89):

28 ԳՄԳ-ն 50, 166 (175):

29 ԳՄԳ-ն 39, 1 (41); 87, 209 (228):

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

«Որպեսզի գոյություն ունի մարդկային կյանք, նրան հատուկ է արժանապատվությունը. վճռորոշ նշանակություն չունի, թե դրա կրողը գիտակցում է արդյոք իր արժանապատվությունը և կարող է արդյոք անձամբ պաշտպանել այն»³⁰:

Հղիության ընդհատման վերաբերյալ իր երկու որոշումներում³¹ էլ ԳՄԳ-ն անպատասխան է թողել այն հարցը, թե արդյոք nasciturusն օժտված է իրավունակությամբ, թե հիմնական իրավունքներ կրելու հատկանիշի բացակայության պատճառով «միայն» պետության պաշտպանության օբյեկտիվ պարտականության միջոցով է պաշտպանվում նրա կյանքի իրավունքը, որովհետև հիմնական իրավունքների նորմերը բովանդակում են ոչ միայն ընդդեմ պետության անհատի ինքնապաշտպանության սուբյեկտիվ իրավունքներ, այլև նրանք միաժամանակ մարմնավորում են մի օբյեկտիվ արժեհամակարգ, որով կաշկանդված է ամբողջ պետական իշխանությունը: Բոլոր դեպքերում nasciturusը գտնվում է մարդու արժանապատվության վերաբերյալ սահմանադրական դրույթի օբյեկտիվ-իրավական պաշտպանության ներքո՝ բեղմնավորման 14-րդ օրվանից սկսած³²:

Որոշ գիտնականների գնահատմամբ՝ ԳՄԳ-ի կողմից կյանքի ու արժանապատվության հավասարեցումը համոզիչ չէ: Ըստ պրոֆ. Իպսենի, եթե մարդու արժանապատվությունն ըմբռնենք իբրև **հասարակական հարգանքի պահանջ**, ապա դրա նախապայմանը, ըստ տրամաբանության, մարդու ծնված լինելն է: Բացի այդ, նրա կարծիքով, ԳՄԳ-ն խճճվում է անլուծելի հակասության մեջ, երբ մի կողմից թույլատրելի է համարում չծնված երեխային կյանքից զրկելը նաև առանց բժշկական ցուցումների³³, մյուս կողմից այդ նույն չծնված երեխային «անձեռնմխելի» մարդկային արժանապատվության կրող է համարում³⁴: Հետևաբար, հակառակ տարածված կարծիքի³⁵, nasciturus-ը տվյալ հիմնական իրավունքի կրող չէ³⁶:

Իբրև սուբյեկտիվ իրավունք՝ մարդու արժանապատվության հիմնական իրավունքն անհրաժեշտաբար դադարում է մարդու **մահվամբ**: Իրավասուբյեկտությունից, որը մահացածների մոտ իհարկե բացակայում է³⁷, պետք է տարբերել այն հարցը, թե արդյոք նրանք օժտված են մարդ-

30 ԳՄԳ-ն 39, 1 (41):
 31 ԳՄԳ-ն 39, 1ff.; 88, 203ff.
 32 ԳՄԳ-ն 39, 1 (37):
 33 ԳՄԳ-ն 39, 1 (49); 88, 203 (254):
 34 Ipsen: Staatsrecht II, Grundrechte, S. 57; Տվյալ հարցին քննադատաբար է մոտենում նաև պրոֆ. Դրայերը՝ Dreier (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 66.
 35 ԳՄԳ-ն 39, 1 (41); 88, 203 (254); Sachs (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Art. 1 Rdnr. 51; Kunig, in: von Münch/Kunig (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Art. 1 Rdnr. 14.
 36 Համոզիչ փաստարկներ տես Dreier (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 66ff.
 37 Որքանով ծանոթ եմ, մահացածի իրավասուբյեկտության վերաբերյալ պնդումը ոչ մի գիտնականի կողմից չի պաշտպանվում: Խնդրահարույց է անշուշտ Kunig, in: von Münch/Kunig (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Art. 1 Rdnr. 15՝ «ժամանակավոր իրավասուբյեկտ»:

կանց կողմից հարգանքի ենթակա արժանապատվությամբ: Վերջինս հաստատվում է գիտնականների մեծամասնության կողմից³⁸, ինչը, իր հերթին, հաստատում է այն պնդումը, որ պետք է *սուբյեկտիվ իրավունքը* տարբերել *իրավական արժեքից*³⁹:

Ըստ ԴՄԴ Մեֆիստո - որոշման՝ հարգման պահանջի իրավունքը գործում է նաև իրավունքի կրողի մահից հետո⁴⁰: Մարդու արժանապատվության անխախտելիության պահանջի հետ անհամատեղելի կլինեն, եթե թույլատրելի լիներ մարդուն, որին հատուկ է արժանապատվությունը անձ լինելու փաստի ուժով, նրա մահից հետո նվաստացնել ու ստորացնել: Հարգման պահանջի իրավունքի պաշտպանության պահանջ կարող են ներկայացնել մահացածի հարազատները⁴¹:

Իրավաբանական անշինք, ինչպես նաև մարդկանց խմբերը, որպես այդպիսին, չեն գտնվում մարդու արժանապատվության պաշտպանության ոլորտում⁴²: Պրոֆ. Ջիլբերկուիլը, հիմնվելով Դաշնային վարչական դատարանի որոշումների վրա⁴³, գտնում է, որ նաև մարդկանց խումբը, օրինակ՝ Գերմանիայում ապրող հրեաները, կարող է լինել մարդու արժանապատվության սահմանադրական դրույթի պաշտպանության օբյեկտ⁴⁴:

IV. Հասարակական արժեվորման ու հարգանքի պահանջը

Մարդու արժանապատվության ուժով անհատն օժտված է հասարակության մեջ հասարակական արժեվորման ու հարգանքի պահանջի իրավունքով⁴⁵: Յուրաքանչյուր ոք պետք է հասարակության մեջ ճանաչվի իբրև իր սեփական արժեքն ունեցող սկզբունքորեն իրավահավասար և իր

38 Dreier (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 72; Sachs (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Art. 1 Rdnr. 53ff.

39 Հիմնական իրավունքներով պաշտպանված *իրավական արժեքի* և *հիմնական իրավունքի*, այսինքն՝ (մարդկային) ազատության և (սահմանադրաիրավական) ազատության իրավունքի տարբերակումն ունի յուրջ հետևանքներ.

1. Քանի որ ազատությունը՝ որպես հիմնական իրավունքների պաշտպանության արժեք, ոչ թե *սուբյեկտիվ* է պետության կողմից, այլ *հրաշխավորվում է* հիմնական իրավունքով (իբրև սուբյեկտիվ-հանրային իրավունք), դրանից անհրաժեշտաբար բխում է, որ իրավական առումով թույլատրված է այն ամենը, ինչն իրավունքի նորմով կատեգորիկ *արգելված չէ*: ԴՄԴ-ն ստիպված էր իր որոշմամբ հաստատել այս պնդումը (ԴՄԴ-Ո 84, 372 (380))՝ «Ինչն արգելված չէ, թույլատրված է», քանի որ այն հիմնական իրավունքների ուսմունքում մինչ այդ ինքնին հասկանալի բան չէր: Կարճ ասած՝ ոչ թե քաղաքացու գործելու ազատությունը, այլ պետության կողմից դրա սահմանափակումը կարիք ունի լիազորության:

2. Հակառակ տարածված բառագործածությանը՝ սխալ է խոսել *«հիմնական իրավունքի կիրառման»*՝ *«հիմնական իրավունքի գործադրման»* կամ *«հիմնական իրավունքի իրականացման»* մասին, երբ նկատի ունենք մարդկային արարքը: Կարծիք արտահայտելը հիմնական իրավունքի կիրառում չէ, որովհետև, օրինակ, ՀՀ Սահմ. 27-րդ հոդվածի առաջին մասը չպետք է թույլտրվի իբրև կարծիք արտահայտելու լիազորություն: Նույն կերպ արվեստագետը չի գործադրում ՀՀ Սահմ. 40-րդ հոդվածում ամրագրված հիմնական իրավունքը, որովհետև ստեղծագործության ազատությունը չի կարող մեկնաբանվել իբրև թույլտվություն կամ արտոնություն: Վերջապես մարդը, որը լավ առողջություն ունի, չի «իրականացնում» ՀՀ Սահմ. 38-րդ հոդվածով սահմանված հիմնական իրավունքը: Հիմնական իրավունքի սուբյեկտը գործադրում (կիրառում, իրականացնում) է հիմնական իրավունքը՝ որպես սուբյեկտիվ-հանրային իրավունք, ավելի շուտ միայն այն դեպքում, երբ նա այդ իրավունքը հակադրում է պետությանը՝ ի պաշտպանություն հիմնական իրավունքով պաշտպանվող արժեքի: Այս մասին մանրամասն տե՛ս *Ipsen*, Staatsrecht II, Grundrechte, S. 2425.

40 Այսպես կոչված անձնավորության հետմահու ուսման հարում: ԴՄԴ-Ո 19.10.2006 – 1BvR 402/06:

41 ԴՄԴ-Ո 30, 173 (194):

42 *Schmidt*: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, S. 99.

43 Տե՛ս Գ-Գ-Հ Դաշնային վարչական դատարանի Գ-ՎԴ-Ո 86, 321 (328f.) որոշումը:

44 *Pieroth/Silberkuhl* (Hrsg.): Die Verfassungsbeschwerde, Münster 2008, S. 263.

45 ԴՄԴ-Ո 117, 71 (89):

ՎԵՐԼՈՒՃԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

վարքի համար պատասխանատու անձնավորություն: Դա ենթադրում է, որ յուրաքանչյուր ոք կարող է անձամբ որոշել իր ճակատագիրը և կերտել իր ապագան սեփական պատասխանատվությամբ⁴⁶: Ասվածը տարածվում է անխտիր կյանքի բոլոր բնագավառների և իրավունքի բոլոր ոլորտների վրա՝ առանց որևէ սահմանափակման⁴⁷:

V. Պաշտպանության պահանջի իրավունքը

ԳԳՀ ՀՕ 1-ին հոդվածը չի սահմանափակվում պետական իշխանության՝ մարդու արժանապատվությունը հարգելու և պաշտպանելու սուկ օբյեկտիվ պարտականությամբ, այլ հիմնական իրավունքի կրողի համար երաշխավորում է **պաշտպանության պահանջի իրավունք**⁴⁸: Նման պաշտպանությունն ապահովվում է սովորաբար **քրեական իրավունքի** միջոցով:

Պետությունը պետք է նաև անհատի համար արժանապատիվ կյանքով ապրելու հնարավորություն ստեղծի⁴⁹: Նա պարտավոր է, մասնավորապես, ապահովել արժանապատիվ գոյության համար անհրաժեշտ **ապրուստի նվազագույն պայմաններ**⁵⁰: Ապրուստի համար անհրաժեշտ միմիումնի հարկման արգելքը բխում է մարդու արժանապատվության երաշխիքից և ծառայում է արժանապատիվ կյանքի համար անհրաժեշտ նվազագույն նախապայմանների ստեղծմանը: Մի պետություն, որի սահմանադրությունը մարդու արժանապատվությունը բարձրագույն արժեք է հռչակում, որը, սակայն, մյուս կողմից, համակերպվում է իր քաղաքացիների ընչազրկության հետ, տառապում է անտանելի ներքին հակասությամբ⁵¹:

Թե ինչքան հեռու է գնում սոցիալական պետության պատասխանատվությունը մարդու արժանապատվության տեսանկյունից, զգալի չափով կախված է հասարակության ստանդարտներից ու հարստության աստիճանից: Երբ արդարադատությունը խոսում է ապրուստի նվազագույն պայմանների ապահովման մասին, դա կախված է ժամանակից ու իրադրությունից: Ըստ ԳՄԴ թիվ 82, 60 (85) և 99, 246 (259) որոշումների՝ պետությունն իրավունք չունի անհատին զրկելու այն եկամուտից, որն անհրաժեշտ է նրա ապրուստի նվազագույն պայմանների համար, ինչպես նաև հարկելու այդ եկամուտը, և պարտավոր է օգնել, եթե անհատն իրենից անկախ պատճառներով իր ապրուստը հոգալ չի կարող⁵²:

46 ԳՄԴՆ 49, 286 (298):
 47 *Pieroth/Silberkuhl* (Hrsg.): Die Verfassungsbeschwerde, S. 264:
 48 ԳՄԴՆ 117, 71 (89):
 49 ԳՄԴՆ 45,187 (228); ԳՄԴՆ 117, 71 (95): Դեռևս Վայմարյան Հանրապետության Սահմանադրության 151-րդ հոդվածի առաջին մասը սահմանում էր. «Տնտեսական կարգը պետք է համապատասխանի արդարության սկզբունքներին՝ բոլորի համար մարդուն արժանավայել կյանք ապահովելու նպատակով»:
 50 ԳՄԴՆ 40, 141 (173); 82, 60 (85); 117, 71 (95):
 51 *Sachs* (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Art. 1 Rdnr. 40.
 52 Տե՛ս նաև ԳԳՀ Գաշնային վարչական դատարանի ԳՎԴՆ 71, 139 (141) որոշումը:

VI. Հիմնական իրավունքի սահմանափակումը

ԳԳՀ ՀՕ 1-ին հոդ. առաջին մասի պաշտպանության ոլորտի նկատմամբ ցանկացած *միջամտություն* միաժամանակ դրա *խախտում է*⁵³: Դա բխում է ԳԳՀ ՀՕ 1-ին հոդ. առաջին մասում պարզ ու ոչ երկիմաստ «անձեռնմխելի» ձևակերպումից, որով բացառվում է որևէ օրենսդրական սահմանափակում, և մյուս կողմից նրանից, որ մարդու արժանապատվությունը ազատախոհ ժողովրդավարությունում պիտի լինի բարձրագույն արժեք և այդ պատճառով չի կարող խախտվել ո՛չ այլոց հիմնական իրավունքներով, ո՛չ սահմանադրորեն ամրագրված այլ արժեքներով⁵⁴: Այսպիսով, քանի որ մարդու արժանապատվությունն «անձեռնմխելի» է, ապա անթույլատրելի ու *հսկասահմանադրական* են նրա նկատմամբ *միջամտությունը* և նրա *սահմանափակման* այլ ձևերը: Այս հիմքով արգելվում է նաև կյանքի ու արժանապատվության հավասարեցումը, ինչպես որ դա անում է ԴՄԳ-ն⁵⁵: Կյանքի նկատմամբ ոտնձգությունը ծայրահեղ հանգամանքներում կարելի է արդարացնել, սակայն միշտ չէ, որ սպանությանը պարտադիր ոտնահարվում է մարդու արժանապատվությունը⁵⁶:

Անշուշտ հատկապես ծայրահեղ կոնֆլիկտային իրավիճակներում մարդու արժանապատվության դեմ ոտնձգության մասին պետք է խոսել միայն այն դեպքում, երբ մարդուն *արհամարհական ձևով զրկում են իր մարդկային որակից և նրան ստորացնում են՝ վարվելով նրա հետ իբրև օբյեկտի*⁵⁷:

Գործ 2. Առևանգման դրամա

Ա-ն և Բ-ն առևանգում են սրտի հիվանդությանը տառապող արդյունաբերող Ի-ին: Նրանք բարձր փրկագին են պահանջում Ի-ի հարազատներից: Ի-ն գրնվում է կյանքի համար ծայրահեղ վրանգավոր դրության մեջ, քանի որ չի կարող ընդունել իր դեղերը: Նույնիսկ եթե առևանգիչների պահանջը կատարվի, փրկագնի հանձնման գործընթացը և ազատ արձակումն այնքան երկար կտևեն, որ դեղորայքային օգնությունը չափազանց կուշանա: Այդ ընթացքում չեքքակաված Բ-ն գիրի, որտեղ է Ա-ն պահում Ի-ին, սակայն հրաժարվում է հայրնել տեղը: Ի-ի կյանքը փրկելու համար ոստիկանությունը որոշում է խոչընդոտման միջոցով Բ-ից կորզել ցանկալի տեղեկությունը: Խախտում է այն ՀՕ 1-ին հոդ. առաջին մասը:

Լուծում: I. *Մարդու արժանապատվության պաշտպանության ոլորտի էական տարրերից մեկը մարդու նույնականության ու անբողջականության պահպանումն է ինչպես ֆիզիկական, այնպես էլ հոգևոր առումով: Այդ իսկ պատճառով*

53 Schmidt: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, S. 105.
 54 ԳՄԳՈ 93, 266 (293):
 55 ԳՄԳՈ 39, 1 (49); 88, 203 (254), Ipsen: Staatsrecht II, Grundrechte, S. 57.
 56 Dreier (Hrsg.): Grundgesetz-Kommentar, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 147.
 57 Schmidt: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, S. 105.

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

պետական իշխանությանը, դրանով նաև ոստիկանությանը, արգելված է խոչ-
 փանգումը: Քանի որ Բ-ն «չերքակալված անձ» է, այդ արգելքը թիտում է
 միաժամանակ ՀՕ 104-րդ հոդ. առաջին մասի 2-րդ նախադասությունից⁵⁸:
II. Այսպիսով, ոստիկանությունը ուրնչգեղ է մարդու արժանապատվության դեմ:
III. Ի-ին պաշտպանելու ցանկությունը սահմանադրաիրավական արդարացում
 չէ ոստիկանության արարքի համար: Միայն կլիներ այսպեղ քախում րեանել Բ-ի
 և Ի-ի մարդկային արժանապատվության միջև և Բ-ի արժանապատվությունը
 գոհել Ի-ի արժանապատվությանը զուր այն պարճառով, որ Բ-ն անարդար է
 վարվել, և Ի-ն րուժել է այդ անարդարությունից: Թեև պետությունը ՀՕ 1-ին հոդ.
 առաջին մասի ուժով (2-րդ հոդ. երկրորդ մասի առաջին նախ. համադրությամբ)
 պարտավոր է պաշտպանել մարդու կյանքը, սակայն թե նա ինչպես կկարարի
 իր այդ պարտականությունը, ՀՕ-ն նրա համար չի նախանշում, այլ «սկզբունք-
 րեն նա ինքը պետք է որոշի իր սեփական պարասխանապատվությամբ»⁵⁹: Դրան
 հակառակ՝ հարակ սահմանված է, որ նա իրավունք չունի ուրնահարելու մարդու
 արժանապատվությունը: Ի-ի մոր այժմ **միմիայն** կյանքն է վրանգված. հանցա-
 վորությունը և հարկապես կյանքի համար վրանգավոր հանցավորությունը
 պարտուհաս է յուրաքանչյուր հասարակության համար, քայց ոչ միջամրություն
 հարուղ մարդու արժանապատվության նկարմամբ⁶⁰:

**VII. ԳԳՀ ՀՕ 1-ին հոդվածի առաջին մասը միջամտության
 լիագորություն**

Գորժ 3.

Դաշնային վարչական դարարանը պիրի որոշում կայացներ այն հարցի վե-
 րաերրյա, թե արդյոք իրավաչափ կլինի թույլարել «PeepShow»-ի անցկացու-
 մը: Դաշնային վարչական դարարանը մերժում է այն՝ պարճառքանելով, որ
 ցուցադրության հանված կինը ելույթի առանչնահարուկ չեի պարճառով կն-
 վաարացվի և դրա միջոցով կուրնահարվի նրա արժանապատվությունը: Մարդու
 արժանապատվության ուրնահարումը չի կարող արդարացվել նաև նրանով, որ
 «PeepShow»-ում ելույթ ունեցող կինը կամավոր է գորժում. մարդու արժանա-
 պատվությունն օրյեկրիվ, անրնօրինելի արժեք է, որի հարզումից անհարը չի
 կարող հրաժարվել⁶²:

Մարդու արժանապատվության անճեռնմխելիությունը չի ստեղծում
 մարդու **պարտականություն**՝ դրսևորելու «արժանապատիվ» վարքագիճ,
 և այդ պատճառով չի կարող հիմք ճառայել այնպիսի միջոցառումների
 համար, որոնք ուղղված են անճամբ հիմնական իրավունքի կրողի դեմ:
 Իհարկե քազմակարճ հասարակությունում կան երևույթներ, որոնք հազիվ

58 ՀՕ 104րդ հոդ. առաջին մասի 2-րդ նախ.ը սահմանում է. «Արգելվում է ճերքակալված անճանց ենթարկել դաճան վերա-
 րերմունքի թե՛ հոգեպես, թե՛ ֆիզիկապես»:
 59 Դ.Ս.Գ.Ո 46, 160, 164f.
 60 Pieroth/Schlink: Grundrechte, Staatsrecht II, Heidelberg 2007, S. 8485.
 61 Էրտաիկ պար, սրբիփրիզ:
 62 Դ.Վ.Գ.Ո 64, 274:

թե համատեղելի են մարդու արժանապատվության հետ⁶³: Այնուամենայնիվ պետության խնդիրը չէ իր քաղաքացիների բարելավումը⁶⁴, ավելի շուտ նրա պարտականությունն է անհատի և հանրության պաշտպանությունը: Հետևաբար մարդու արժանապատվության սկզբունքը կվերածվեր իր հակադրությանը, եթե նրանում տեսնեինք մի լիազորություն, որը թույլ կտար անհրաժեշտության դեպքում նաև հարկադրական միջոցներով քաղաքացիներին մղելու մի վարքագծի, որը համապատասխանում է արժանապատվության մասին ավանդական պատկերացումներին⁶⁵:

Հետևաբար, հենց սկզբից անհաջող էր այն հիմնավորումը, թե կնոջն իբրև օբյեկտ ցուցադրության հանելը ուղեկցվում է մարդու արժանապատվությունը⁶⁶: Բացի այդ, Դաշնային վարչական դատարանի փյույալ որոշմանը բնորոշ է այն տրամաբանական սխալը, որը հիմնվում է հիմնական իրավունքի և պաշտպանվող արժեքի անբավարար տարբերակման վրա⁶⁷. նույնիսկ եթե կիսենք Դաշնային վարչական դատարանի այն տեսակետը, թե կնոջը (կամավոր) ցուցադրության հանելը «ոչ արժանավայել» բան է, ապա դրանով կվնասվեր միայն ՀՕ 1-ին հոդվածի առաջին մասի առաջին նախադասությամբ պաշտպանվող արժեքը, իսկ (պետության դեմ ուղղված) հիմնական իրավունքը, ընդհակառակը, ընդհանրապես չէր շոշափվի: Այս կապակցությամբ տեղին է հիշեցնել «հիմնական իրավունքներից հրաժարվելու» ինստիտուտի մասին⁶⁸, որը խնդիր ունի մեզ հետ պահելու հիմնական իրավունքների գործողության սկզբունքի վրանգավոր անտեսումից: Նույնիսկ իր «ոչ արժանավայել» վարքով հիմնական իրավունքի կրողը չի հրաժարվում նրանից, որ պետական մարմինները հարգեն իր մարդկային արժանապատվությունը⁶⁹:

63 Հատկապես պոռնկությամբ զբաղվելուն նպաստելը և պոռնկությունն ինքը երկար ժամանակ դիտվում էին իբրև մարդու արժանապատվության ոտնահարում: 2002 թվականի հունվարի 1-ին ուժի մեջ մտած «Պոռնկության մասին» ԳԴՀ օրենքով օրենսդիրը պարզաբանեց, որ պոռնկությունն ինքը այլևս հակաբարոյական չէ: Մասնավորապես, պոռնիկների՝ համապատասխան «ժառայությունների մատուցման պայմանագրերից» ծագող պահանջները կարելի է պաշտպանել դատական կարգով: Այստեղից հետևում է, որ պոռնկությամբ զբաղվելուն նպաստելը և առավել ևս պոռնկությունն ինքը չեն ոտնահարում մարդու արժանապատվությունը: Տե՛ս *Schmidt*: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, S. 103. Հմմ. ՀՀ քր. օր. 262-րդ հոդ. հետ:

64 ԳՄԳՈ 22, 180 (219):

65 *Dreier* (Hrsg.): GrundgesetzKommentar, Bd. I, Art. 1 Rdnr. 151.

66 *Ipsen*: Staatsrecht II, Grundrechte, S. 61.

67 Տե՛ս թիվ 39 հղումը:

68 Այս տեսանկյունից ճշգրտման կարիք ունի «հիմնական իրավունքներից հրաժարվելու» հասկացությունը: Եթե հիմնական իրավունքի սուբյեկտը չի օգտվում հիմնական իրավունքներով պաշտպանված գործողությունների հնարավորություններից կամ բացակայում են դրա համար նախապայմանները, ապա դա իրավունքներից հրաժարում չէ, այլ իրավական առումով ոչ էական անգործություն: Հնարավոր է, որ ինչ-որ մեկը հրաժարվի հենվել իր հիմնական իրավունքների վրա ընդդեմ իր իրավական ոլորտի (պաշտպանության արժեքների) դեմ պետության ոտնձգությունների («volenti non fit iniuria»): Դա հնարավոր է ամել նույնիսկ իրավական ձևով՝ հայցը կամ անհատական սահմանադրական դիմումը հետ վերցնելով: Հիմնական իրավունքի սուբյեկտի կողմից տևականորեն կամ անխափ բոլոր հիմնական իրավունքներից հրաժարվելը (ապագայում պետական բոլոր միջոցառումներն անառարկելիորեն հանդուրժելու մտադրությամբ) կլիներ, ընդհակառակը, իրավական առումով անթույլատրելի, բայց մյուս կողմից նաև աներևակայելի:

69 ԳՄԳՈ 64, 274 (279):

VIII. ԳԳՀ ՀՕ 1-ին հոդվածի առաջին մասի խախտումը

Թե ինչ հանգամանքներում կարող է մարդու արժանապատվությունը ոտնահարվել, անհնար է ընդհանուր և վերացական ասել: Պատմահամակարգային տեսանկյունից կարելի է առանձնացնել ՀՕ 1-ին հոդ. առաջին մասի դեմ հետևյալ *տրիպիկ* *նյունչգությունները*⁷⁰.

• ստրկությունը, ճորտությունը, խտրականությունները, որոնք ժխտում են խտրականության ենթարկվողի մարդ լինելը, մարդկանց առևտուրը, այսինքն՝ **մարդկանց հավասարության զանգվածային խախտումները,**

• խոշտանգումը, կտտանքները, մարմնական պատիժները, ուղեղի լվացումը, դեղամիջոցների ու հիպնոսի օգնությամբ մարդու կամքը կոտրելը, գաղտնի կամ բռնի բժշկական գիտափորձերը հետազոտական կամ բազմացման նպատակով, սիստեմատիկ նվաստացումներն ու ստորացումները, այսինքն՝ **մարդու ֆիզիկական ու հոգևոր նույնականության ու ամբողջականության զանգվածային խախտումները,**

• ապրուստի համար անհրաժեշտ մինիմումից զրկելը (օրինակ չափազանց բարձր հարկային բեռի միջոցով), սեփական պահանջումներն ու ցանկությունները պետությանը ներկայացնելու ցանկացած հնարավորությունից զրկելը, այսինքն՝ **անհասրի հանդեպ սոցիալական ու իրավական պետության պատասխանատվության զանգվածային անլրեւումները:**

Օրինակներ. Ցամաքում գրկվող անմեղ մարդկանց որպես ռուս օգրագործվող ինքնաթիռի միջոցով պատրճառվելիք վնասներից պաշտպանելու համար սհաբեկիչների կողմից առևանգված տրանսպորտային ինքնաթիռը խփելը ԴՄԴ-ն անընդունելի է համարում, քանի որ դրանով ինքնաթիռի անչնակագմն ու ուղևորները «առարկայացվում և միաժամանակ իրավագրկվում են», որովհետև նրանց կյանքից զրկելն օգրագործվում է որպես ուրիշներին փրկելու միջոց⁷¹:

Մյրի դեպքերի կիրառումը ԴՄԴ-ն որակել է ոչ թե որպես մարդու արժանապատվության, այլ միայն ընդհանուր անչնական իրավունքի (ՀՕ 2-րդ հոդ. առաջին մասի) հիմնախնդիր⁷²: Դրան հակառակ՝ նա գաղտնալսումը դիտում է իբրև ոչ միայն բնակարանի անչեռնմխելիության իրավունքի, այլ նաև մարդու արժանապատվության խախտում, եթե չի հարգվում մասնավոր կյանքի բացարձակ պաշտպանված անչեռնմխելի ոլորտը⁷³:

ԴՄԴ-ն կալանավորների արժանապատվությունը նրնահարված է համարում, եթե նրանք երբևէ կրկին ազարվելու ոչ մի հնարավորություն չունեն⁷⁴, կամ եթե երկու կալանավոր պահվում են մոտավորապես 7,6մ² մա-

70 Schmidt: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, S. 103.

71 ԳՍԳ-Ո 115, 118 (154):

72 ԳՍԳ-Ո 34, 238 (247):

73 ԳՍԳ-Ո 109, 279 (314ff.):

74 ԳՍԳ-Ո 109, 133 (150):

կերեւտով մենախցում⁷⁵, ինչպես նաև եթե խցանված կոյուղու պարճառով նրանց խուցը միշտ աղտոտվում է կղկղանքներով⁷⁶: Մարդու արժանապատվությունը պաշտպանելու նպատակով ԴՄԴ-ն պահանջում է, որ մեղադրյալը «դատավարության վրա ազդելու, իրեն ներկայացված մեղադրանքների դեմ անշամբ արտահայտվելու, իր պատասխանատվությունը մեղմացնող հանգամանքներ ներկայացնելու, դրանց լրիվ և սպառնիչ սարուզմանն ու գնահատմանը հասնելու հնարավորություն ունենա ու նաև դրանից փաստացի օգտվել կարողանա»⁷⁷:

IX. Սահմանադրաիրավական արդարացումը

ՀՕ 1-ին հոդ. առաջին մասը ենթակա չէ օրենսդրական սահմանափակման: Քանի որ այն ՀՕ 79-րդ հոդ. երրորդ մասի⁷⁸ ուժով չի կարող փոփոխվել նույնիսկ սահմանադրական փոփոխությունների դեպքում, անթույլատրելի է նրա նկատմամբ միջամտության արդարացումը կոլիզիոն սահմանադրական իրավունքի միջոցով⁷⁹: Կարելի է նման բան ենթադրել միայն նույնպես ՀՕ 79-րդ հոդ. երրորդ մասով սահմանադրական փոփոխություններից պաշտպանված սահմանադրական սկզբունքների հետ բախման դեպքում: Սակայն մարդու արժանապատվության՝ իբրև «ազատախոհ ժողովրդավարությունում բարձրագույն արժեք» բնութագրից բխում է, որ ՀՕ 20-րդ հոդվածի սկզբունքները⁸⁰ գոյություն ունեն հանուն մարդու արժանապատվության և այդ իսկ պատճառով չեն կարող ՀՕ 1-ին հոդվածի նկատմամբ միջամտության արդարացում լինել⁸¹: Արդարացված չէ նաև միջամտությունը մեկի մարդկային արժանապատվության նկատմամբ՝ ի պաշտպանություն մեկ ուրիշի արժանապատվության⁸²: Նման արդարացումն ի սկզբանե դատապարտված է անհաջողության, որովհետև թեև անհատները կարող են բախվել իրենց շահերով ու գործողություններով, բայց ոչ երբեք իրենց արժանապատվությամբ: Այսպիսով, մարդու արժանապատվության նկատմամբ յուրաքանչյուր **միջամտություն** միաժամանակ դրա **խախտում է**⁸³:

75 ԳՍԳՈ 35, 202 (236):

76 ԳՍԳՈ 47, 46 (73):

77 ԳՍԳՈ 63, 332 (337):

78 ՀՕ 79-րդ հոդ. երրորդ մասը սահմանում է. «Անթույլատրելի է սույն հիմնական օրենքի այնպիսի փոփոխությունը, որի միջոցով կշռափոխվեն դաշնության բաժանումը դաշնային հողերի, օրենքների ընդունմանը դաշնային հողերի սկզբունքային մասնակցությունը կամ 1-ին և 20-րդ հոդվածներում ամրագրված սկզբունքները»:

79 ԳՍԳՈ 93, 266 (293); 107, 275 (284):

80 ՀՕ 20-րդ հոդվածը սահմանում է. «1. Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետությունը ժողովրդավարական և սոցիալական դաշնային պետություն է:

2. Ամբողջ պետական իշխանությունը բխում է ժողովրդից: Այն իրականացվում է ժողովրդի կողմից ընտրությունների ու քվեարկությունների և օրենսդիր, գործադիր ու դատական իշխանության հատուկ մարմինների միջոցով:

3. Օրենսդիր իշխանությունը կաշկանդված է սահմանադրական կարգով, գործադիրը և դատականը՝ օրենքով և իրավունքով:

4. Յուրաքանչյուրի դեմ, ով կփորձի վերացնել սույն կարգը, ունեն բոլոր գերմանացիները դիմադրության իրավունք, եթե սույն դրությունից այլ ելք չկա»:

81 ԳՍԳՈ 75, 369 (380):

82 Stark/ Schmidt: Staatsrecht (Prüfe dein Wissen), 2003, S. 47.

83 Schmidt: Grundrechte sowie Grundzüge der Verfassungsbeschwerde, S. 105; Pjeroth/Schlink: Grundrechte, Staatsrecht II, S. 84

Անահիտ ՄԱՆԱՅԱՆ

*ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
2-րդ տարվա մագիստրանտ*

**ՀՀ ՍԳ-Ի ԿՈՂՄԻՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒՄ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՉՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՂ
ՃԱՆԱՉԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ
ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՀՈՍՄԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ
ԳՈՐԾՈՎ ԿԱՅԱՑՎԱԾ ՈՐՈՇՄԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ**

ՀՀ Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետը նախատեսում է, որ Սահմանադրական դատարանն օրենքով սահմանված կարգով՝ մինչև միջազգային պայմանագրի վավերացումը, որոշում է նրանում ամրագրված պարտավորությունների համապատասխանությունը Սահմանադրությանը, իսկ հիմնական օրենքի 6 հոդվածը սահմանում է, որ Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը չեն կարող վավերացվել: Հետևաբար ՀՀ Սահմանադրական դատարանի հիշյալ լիազորությունը ձեռք է բերում բացառիկ կարևորություն, քանզի, թեև միջազգային պայմանագրերը հանդիսանում են միջազգային իրավունքի հիմնական աղբյուր, պետության արտաքին գործառույթների իրականացման կարևոր միջոց, սակայն վերջիններս միջազգային հարաբերությունների իրավական հիմքը լինելուց բացի հանդիսանում են սահմանադրական իրավակարգի ամրապնդման կարևորագույն պայման, երկրի իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մաս: Ուստի անհրաժեշտություն է առաջանում քննարկել ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կողմից միջազգային պայմանագրում ամրագրված պարտավորություններն ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը չհամապատասխանող ճանաչելու մասին որոշում ընդունելու հետևանքները, ինչին կանոնադաշտնանք 1998թ. հուլիսի 17-ին Հռո-

մում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով կայացված որոշման համատեքստում:

Նշենք, որ, ի տարբերություն հետխորհրդային այլ երկրների սահմանադրական դատարանների, որոնք չունեն վերը նշված գործերի քննության հարուստ պրակտիկա¹, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի ակտերի ճնշող մեծամասնությունը (հատկապես մինչև սահմանադրական բարեփոխումները) վերաբերում է միջազգային պայմանագրերում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցին², ինչը պայմանավորված է նրանով, որ միջազգային պայմանագրերի սահմանադրական վերահսկողությունը ՀՀ-ում հանդիսանում է նախնական պարտադիր սահմանադրական վերահսկողության առարկա: Ուստի Ազգային ժողովի վավերացմանը ենթակա միջազգային պայմանագրերը՝ դրանցով ստանձնված պարտավորությունների Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու նպատակով, նախապես ներկայացվում են Սահմանադրական դատարան: Թեև վերը նշված գործերի քննության մեծ մասի արդյունքում ՀՀ Սահմանադրական դատարանը որոշում է ընդունել դրանցում ամրագրված պարտավորությունների՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանելու մասին³, սակայն հիշյալ մարմնի պրակտիկային հայտնի են մի շարք դեպքեր, երբ նշված գործերի քննության ընթացքում ընդունվել է բացասական որոշում:

Այդ որոշումներից է 1998թ. հուլիսի 17-ին Հռոմում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ ՀՀ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործով կայացված որոշումը: Նշենք, որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի հիշյալ որոշումը ընդունվել է 2004թ. օգոստոսի 13-ին՝ մինչև ՀՀ Սահմանադրությունում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելը: Հետևաբար անհրաժեշտ է վերլուծել նշված որոշման կայացման հիմքերը 1995թ. ՀՀ Սահմանադրության համատեքստում և այդ հիմնախնդրին վերաբերող օրենսդրական կարգավորման առանձնահատկությունները սահմանադրական բարեփոխումների ու դրա արդյունքում ընդունված օրենքների տեսանկյունից:

Հարկ ենք համարում նկատել, որ Հայաստանի Հանրապետությունը Կանոնադրությունը ստորագրել է 1999թ. հոկտեմբերի 1-ին: Բայց վերջինս

1 Տե՛ս «Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии» (отв. ред. М. А. Митюков), Ё., 1998, էջ 73:

2 Տե՛ս www.concourt.am:

3 Տե՛ս «Конституционное правосудие в странах СНГ и Балтии» (отв. ред. М. А. Митюков), М., 1998, էջ 74:

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ՀՀ կողմից չի վավերացվել այն պատճառով, որ 1995թ. ՀՀ Սահմանադրության տեքստը, մասնավորապես վերջինիս 6 հոդվածը նախատեսում էր, որ Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը կարող են վավերացվել Սահմանադրության մեջ համապատասխան փոփոխություններ կատարելուց հետո: ՀՀ Սահմանադրական դատարանը ՀՀ Սահմանադրության 91 և 92 հոդվածներին չհամապատասխանող էր ճանաչել 1998թ. հուլիսի 17-ին Հռոմում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությանը) ամրագրված այն պարտավորությունը, ըստ որի Միջազգային քրեական դատարանը լրացնում է ՀՀ ներպետական քրեական իրավագործության մարմինները (Կանոնադրության նախաբանի 10-րդ մաս և 1 հոդված), ինչպես նաև ՀՀ Սահմանադրության 40 հոդվածի, 55 հոդվածի 17-րդ կետի, 81 հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին չհամապատասխանող էր ճանաչել Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 5 հոդվածի դրույթներով ստանձնած պարտավորությունը, որով բացառվում է դատապարտված անձանց ներպետական ընթացակարգով ներման իրավունքի և համաներման հնարավորության իրացումը:

Իր վերը նշված որոշմամբ Սահմանադրական դատարանը արձանագրեց, որ «...արդարադատության իրականացումը հանդիսանում է դատարանների բացառիկ իրավասությունը: Ներպետական դատական համակարգի առնչությամբ ՀՀ Սահմանադրության 91 հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետությունում արդարադատություն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան: Սահմանադրության 92 հոդվածի համաձայն՝ Հայաստանի Հանրապետության ընդհանուր իրավասության, այդ թվում նաև քրեական իրավագործություն իրականացնող դատարաններն են առաջին ատյանի դատարանները, վերաքննիչ դատարանները և վճռաբեկ դատարանը:

ՀՀ Սահմանադրության՝ դատական իշխանությանը վերաբերող 6-րդ գլուխը, հստակորեն սահմանելով ՀՀ դատական իշխանության համակարգը, չի նախատեսում որևէ դրույթ, որը հնարավորություն կտար միջազգային պայմանագրով լրացնել ՀՀ Սահմանադրությանը նախատեսված՝ քրեական իրավագործություն իրականացնող դատական մարմինների համակարգը՝ քրեական իրավագործության միջազգային դատական մարմնով»:

Ինչ վերաբերում է Սահմանադրական դատարանի կողմից ՀՀ Սահմանադրությանը չհամապատասխանող ճանաչված Կանոնադրության մյուս դրույթին, այդ առումով ՀՀ Սահմանադրական դատարանը նշել է, որ «...այն դեպքում, երբ Կանոնադրության 5 հոդվածում նախատեսված հանցագործություններ կատարած անձանց նկատմամբ քրեական իրավագործություններ իրականացնում են Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը, դատարանը պարտավորվում է համապատասխանաբար ճանաչել դրանք անվավեր:

րություն իրականացնում են ՀՀ ներպետական դատարանները, վերջիններիս կողմից ազատագրկման դատապարտված անձինք կարող են օգտվել ներում հայցելու հնարավորությունից և համաներման միջոցով պատժի կրումից ազատվելու կամ ազատագրկման ժամկետի կրճատման հնարավորությունից: Մինչդեռ, նույն հանցագործությունների համար Դատարանի՝ որպես ներպետական քրեական իրավագործության համակարգը լրացնող մարմնի, կողմից դատապարտված՝ ՀՀ ընդհանուր իրավագործության ներքո գտնվող անձինք Կանոնադրության 105 հոդվածի պահանջներին համապատասխան զրկվում են ՀՀ Սահմանադրության 40 հոդվածով նախատեսված ներման իրավունքից, ինչպես նաև 81 հոդվածով ամրագրված համաներման հնարավորությունից:

Հայաստանի Հանրապետությունը, ի կատարումն ՀՀ Սահմանադրության 4 հոդվածով ստանձնած՝ մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության երաշխիքների, չի կարող ստանձնել Սահմանադրությամբ չնախատեսված՝ մարդու իրավունքների սահմանափակման այնպիսի պարտավորություններ, որոնք նվազ բարենպաստ վիճակ կստեղծեն ՀՀ իրավագործության ներքո գտնվող անձանց համար՝ ՀՀ Սահմանադրությամբ նախատեսված իրավունքների և ազատությունների երաշխավորման առումով»:

Նկատի ունենալով, որ 1995թ. ՀՀ Սահմանադրությունը, մասնավորապես վերջինիս 6 հոդվածը նախատեսում էր, որ Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը կարող են վավերացվել Սահմանադրության մեջ համապատասխան փոփոխություններ կատարելուց հետո, Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը Հայաստանի Հանրապետությունը չվավերացրեց⁴: Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը ՀՀ իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մաս չդարձավ նաև ՀՀ Սահմանադրական դատարանի վերը նշված որոշումն ընդունելուն հաջորդող ժամանակաշրջանում՝ ՀՀ Սահմանադրության մեջ փոփոխություններ և լրացումներ կատարելուց հետո՝ չնայած այն հանգամանքին, որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը իր՝ 2004թ. օգոստոսի 13-ի ՍԳՈ-502 որոշմամբ ամրագրեց, որ «Հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածի 6-րդ մասի դրույթները՝ ՀՀ Սահմանադրական դատարանը, ելնելով նաև միջազգային իրավակիրառական պրակտիկայից, հնարավոր է համարում ՀՀ Սահմանադրության այնպիսի փոփոխություն կամ լրացում, որը կճանաչի Միջազգային քրեական դատարանի կանո-

4 Այդ առումով հարկ ենք համարում հիշատակել նաև 2005թ. մարտին Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից Եվրոպական խորհրդին ներկայացված Հայաստանի վերաբերյալ զեկույցը, որում արձանագրվեց, որ «1999թ. Հայաստանը ստորագրել է Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրությունը: Սակայն Սահմանադրական դատարանը բացասական կարծիք արտահայտեց ազգային օրենսդրության հետ Հռոմի կանոնադրության համատեղելիության վերաբերյալ՝ այսպիսով կանխարգելելով վավերացումը՝ կախված Սահմանադրության վերանայման հետ» (տե՛ս Երկրի զեկույց: Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն: Հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատանքային հաշվետվություն, www.mineconomy.am):

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

նադրությամբ նախատեսված պարտավորությունները, կամ այդ Դատարանի իրավագործությունը՝ որպես ներպետական դատական համակարգը լրացնող մարմին»։ Հետևաբար, իր վերը նշված որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանն իրավական դիրքորոշում արտահայտեց ՀՀ օրենսդրությանը համապատասխան Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը վավերացնելու առավել նպատակահարմար ուղու, այն է՝ ՀՀ Սահմանադրության այնպիսի փոփոխություն կամ լրացում կատարելու վերաբերյալ, որը կճանաչի Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությամբ նախատեսված պարտավորությունները, կամ այդ Դատարանի իրավագործությունը՝ որպես ներպետական դատական համակարգը լրացնող մարմին⁵:

Այդ առումով հարկ է նկատել, որ մի շարք երկրներ, որոնց սահմանադրական արդարադատության մարմինները Սահմանադրությանը չհամապատասխանող են ճանաչել Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը, վերջինս վավերացնելու համար ընտրել են հենց վերը նշված ճանապարհը: Այդ առնչությամբ կարելի է հիշատակել Ֆրանսիայի օրինակը, որի Սահմանադրական խորհուրդը, Սահմանադրությանը չհամապատասխանող ճանաչելով Կանոնադրության մի քանի դրույթներ, արձանագրեց, որ «Քանզի Ֆրանսիան Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մշակման աշխատանքներին ներգրավված ամենակատիվ պետություններից մեկն է, անհրաժեշտ է անհապաղ միջոցներ ձեռնարկել դրա վավերացման նպատակով»: Ընդ որում «..., Սահմանադրությունում փոփոխություններ պետք է կատարվեն մինչև վավերացման ակտի կապակցությամբ քվեարկությունը»: Հետագայում Ֆրանսիայի Սահմանադրությունը լրացվեց նոր հոդվածով, որը նախատեսեց, որ Ֆրանսիայի Հանրապետությունը կարող է ճանաչել Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը 1998թ. հուլիսի 18-ին ստորագրված պայմանագրով անրագրված պայմաններով: Վերը նշված հիմնախնդրի առումով հարկ ենք համարում հիշատակել նաև Լյուքսեմբուրգի օրինակը, որի Սահմանադրությունը լրացվեց հետևյալ բովանդակությամբ նոր հոդվածով՝ «Սահմանադրության որևէ դրույթ չպետք է խոչընդոտի Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության հաստատմանը և դրանից բխող

5 Հարկ է նկատել, որ Վենետիկի հանձնաժողովը Հռոմի Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության վավերացման առնչությամբ առաջացած սահմանադրական հարցերի վերաբերյալ զեկույցում նշել է, որ «Չնայած սահմանադրական մակարդակում գոյություն ունեցող խնդիրներին՝ պետությունները կարող են քննարկել Հռոմի կանոնադրությունը վավերացնելու մի քանի լուծումներ: Դրանք կարող են բաղկացած լինել հետևյալ միջոցներից՝ 1)Սահմանադրությունը նոր հոդվածով լրացնելը, որը բույլ կտա լուծել բոլոր համապատասխան սահմանադրական խնդիրները և կվերացնի համապատասխան հոդվածների համար բացառություններ նախատեսելու անհրաժեշտությունը, 2)Սահմանադրության բոլոր հոդվածների համակարգային վերանայումը, որոնք պետք է փոփոխվեն այնպես, որպեսզի համապատասխանեն Կանոնադրությանը, 3)պառլամենտ-ի կողմից հաստատման հատուկ ընթացակարգի կիրառումը, որի արդյունքում Կանոնադրությունը կարող է վավերացվել՝ չնայած այն հանգամանքին, որ առանձին հոդվածներ հակասում են Սահմանադրությանը, 4)Սահմանադրության առանձին հոդվածների մեկնաբանությունը, որը հնարավորություն կտա խուսափել Կանոնադրության հետ կոլիզիաներից»(տես u <http://www.icrc.org/Web/rus/siterus0.nsf/html/venice-commission-271004>):

պարտավորությունների կատարմանը տվյալ Կանոնադրությամբ ամրագրված պայմաններով»:

Ինչ վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետությանը, նշենք, որ «2007թ. եվրոպական հարևանության քաղաքականության իրականացում» Հայաստանի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույցում Եվրոպական հանձնաժողովն արձանագրեց, որ «Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրությունը դեռ չի վավերացվել: Որպես առաջին քայլ 2007թ. հունիսին կառավարությունը որոշեց վերսկսել վավերացման գործընթացը, որի համար պահանջվում է Սահմանադրական դատարանի կողմից վերագնահատում»⁶, իսկ «2008թ. եվրոպական հարևանության քաղաքականության իրականացում» Հայաստանի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույցում Հանձնաժողովը նշեց, որ «Ոչ մի առաջընթաց չի գրանցվել Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրության հաստատման և ստորագրման ուղղությամբ»⁷:

Վերը շարադրված հիմնախնդրի առումով հարկ է նկատել, որ, թեև 2005թ. նոյեմբերի 27-ին ՀՀ Սահմանադրությունում կատարվեցին փոփոխություններ և լրացումներ, սակայն դրանք շրջանցեցին հիշյալ հարցերը: Մասնավորապես հիմնական օրենքի 91 հոդվածը սահմանադրական բարեփոխումներից հետո ամրագրեց, որ ՀՀ-ում արդարադատությունն իրականացնում են միայն դատարանները՝ Սահմանադրությանը և օրենքներին համապատասխան, իսկ 92 հոդվածը սահմանեց, որ ՀՀ-ում գործում են ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի, վերաքննիչ դատարանները և վճռաբեկ դատարանը, իսկ օրենքով նախատեսված դեպքերում նաև մասնագիտացված դատարաններ: Ուստի ՀՀ Սահմանադրության բարեփոխված տարբերակը նույնպես հստակ սահմանում է ՀՀ դատական իշխանության համակարգը և դրույթներ չի պարունակում միջազգային պայմանագրով քրեական իրավագործություն իրականացնող դատական մարմինների համակարգը լրացնելու մասին: Ու թեև ՀՀ Սահմանադրության 18 հոդվածը նախատեսում է, որ յուրաքանչյուր որ ՀՀ միջազգային պայմանագրերին համապատասխան իրավունք ունի իր իրավունքների ու ազատությունների պաշտպանության խնդրով դիմելու մարդու իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության միջազգային մարմիններին, սակայն, մեր կարծիքով, այդ հոդվածն ամբողջությամբ չի լուծում վերը նշված հիմնախնդիրը, քանզի հիշյալ դրույթները վերաբերում են սոսկ յուրաքանչյուրի կողմից այդ մարմիններին դիմելու իրավունքին: Մինչդեռ Մի-

6 Հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատանքային փաստաթուղթ: Խորհրդին և Եվրոպական պառլամենտին ուղղված Հանձնաժողովի հաղորդագրությանը կից «2007թ. եվրոպական հարևանության քաղաքականության իրականացում»:

7 Հանձնաժողովի աշխատակազմի աշխատանքային փաստաթուղթ: Խորհրդին և Եվրոպական պառլամենտին ուղղված Հանձնաժողովի հաղորդագրությանը կից «2008թ. եվրոպական հարևանության քաղաքականության իրականացում»:

Հայաստանի վերաբերյալ ընթացիկ զեկույց(տե՛ս www.mineconomy.am):

ՎԵՐԼՈՒՑԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹԵՐ

ջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 13 հոդվածը նախատեսում է, որ Դատարանը 5 հոդվածում նշված հանցագործությունների նկատմամբ իր իրավագործությունը կարող է իրականացնել... եթե՝

a) 14 հոդվածին համապատասխան Դատախազին ներկայացվում է այն իրավիճակը, որի դեպքում, ենթադրաբար, կատարվել է մեկ կամ մի քանի նման հանցագործություն⁸,

b) Անվտանգության խորհուրդը, գործելով Միավորված ազգերի կազմակերպության Կանոնադրության VII գլխի հիման վրա, Դատախազին ներկայացնում է այն իրավիճակը, որի դեպքում, ենթադրաբար, կատարվել է մեկ կամ մի քանի նման հանցագործություն, կամ

c) Դատախազը 15 հոդվածին համապատասխան հետաքննություն է սկսել այդ հանցագործության կապակցությամբ⁹:

Հետևաբար Միջազգային քրեական դատարանը չի սահմանափակվում անհատների կողմից դիմումներ ներկայացնելու դեպքերում իրավագործության իրականացմամբ: Ուստի, կարծում ենք, որ ՀՀ Սահմանադրության 18 հոդվածը նույնպես ամբողջությամբ չի լուծում վերը նշված հիմնախնդիրը:

Նշենք, որ, ի տարբերություն ՀՀ Սահմանադրական դատարանի, Կանոնադրության հիշյալ դրույթը Սահմանադրությանը համապատասխանող է ճանաչվել Մոլդովայի Սահմանադրական դատարանի կողմից: Վերջինս արձանագրել է, որ Միջազգային քրեական դատարանը չի վերաբերում բացառիկ դատական ատյաններին, որոնց ստեղծումը արգելվում է սահմանադրական դրույթներով, չի փոխարինում քրեական արդարադատության ազգային համակարգը՝ քննելով առավել ծանր հանցագործությունները և պատժելով միայն այն դեպքերում, երբ ազգային դատական ատյանները չեն կարող կամ չեն ցանկանում դա կատարել: Ուստի Մոլդովայի Սահմանադրական դատարանը իր դիրքորոշումը հիմնավորելու համար հիմք է ընդունել այն հանգամանքը, որ Կանոնադրությունը սահմանում է այն հանցագործությունների շրջանակը և այն դեպքերը, երբ Միջազգային քրեական դատարանը իրականացնում է քննություն և կիրառում է պատիժ: Սակայն, մեր կարծիքով, դա չի կարող հիմք հանդիսանալ Մոլդովայի Սահմանադրական դատարանի հիշյալ դիրքորոշումը հիմնավորելու համար, քանզի այդպիսի դրույթ նախատեսվում է ոչ միայն վերը նշված մարմնի, այլև ներպետական դատարանների համար, որոնց ենթակա գործերի շրջանակը նույնպես սահմանվում է ներպետական օրենսդրությամբ: Մինչդեռ, եթե ներպետական դատական ատյանները հստակ

8 Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 14 հոդվածի համաձայն մասնակից պետությունը կարող է Դատախազին ներկայացնել այն իրավիճակը, որի դեպքում, ենթադրաբար, կատարվել են Դատարանին ընդդատյա մեկ կամ մի քանի հանցագործություն...:

9 Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 15 հոդվածի համաձայն Դատախազը կարող է սկսել հետաքննությունը proprio motu Դատարանին ընդդատյա ենթադրվող հանցագործությունների վերաբերյալ տեղեկատվության հիման վրա:

նախատեսվում են Սահմանադրությամբ, ապա նույնը չի կարելի ասել Միջազգային քրեական դատարանի կամ որևէ այլ միջազգային դատական ատյանի մասին: Ուստի այն դեպքում, երբ արգելվում է ստեղծել Սահմանադրությամբ չնախատեսված ներպետական դատական մարմիններ, նույն սկզբունքը պետք է կիրառվի նաև միջազգային դատական մարմինների նկատմամբ: Հետևաբար, դատական համակարգը կազմող մարմինների ամբողջությունը Սահմանադրությամբ նախատեսված լինելու պայմաններում դրանք լրացնող այլ մարմին ստեղծելու դեպքում անհրաժեշտ է, որպեսզի Սահմանադրությունը նախատեսի նաև այդ մարմինը կամ ամբողջի ներպետական դատական համակարգը այդպիսի մարմնով լրացնելու հնարավորություն: Ուստի, հաշվի առնելով վերը շարադրվածը, մենք առավել ընդունելի ենք համարում հիշյալ հիմնախնդրի առնչությամբ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի դիրքորոշումը, համաձայն որի Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության նախաբանի 10-րդ մասով և 1 հոդվածով նախատեսված այն դրույթը, որին համապատասխան Միջազգային քրեական դատարանը լրացնում է ՀՀ ներպետական քրեական իրավագործության մարմինները, չի համապատասխանում ՀՀ Սահմանադրության 91 և 92 հոդվածներին:

Ինչ վերաբերում է ՀՀ Սահմանադրությանը չհամապատասխանող ճանաչված Կանոնադրության այլ դրույթներին, նշենք, որ ՀՀ բարեփոխված Սահմանադրությունը նույնպես, մասնավորապես վերջինիս 20 հոդվածը նախատեսում է յուրաքանչյուր դատապարտյալի ներման կամ նշանակված պատիժը մեղմացնելու խնդրանքի իրավունքը, իսկ 81 հոդվածը ամրագրում է համաներման հնարավորություն¹⁰: Ուստի սահմանադրական բարեփոխումների արդյունքում չեն փոխվել ՀՀ Սահմանադրության այն նորմերը, որոնց հակասում էին Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության վերը նշված դրույթները: Դեռ ավելին, սահմանադրական բարեփոխումներից հետո ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածը նախատեսում է, որ Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը չեն կարող վավերացվել: Ութեն, ի տարբերություն ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածի, «ՀՀ միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի 29 հոդվածի 1-ին մասի համաձայն եթե ՀՀ Սահմանադրական դատարանը որոշում է ընդունել հայկական կողմի ստորագրած միջազգային պայմանագրում ամրագրված պարտավորությունները ՀՀ Սահմանադրությանը չհամապատասխանելու մասին, ապա այդ

¹⁰ Այդ առումով հարկ ենք համարում նկատել, որ Ֆրանսիայի Սահմանադրական խորհուրդը հիշյալ հարցի առնչությամբ նշել է, որ «Քանզի Կանոնադրության 103 հոդվածի համաձայն Միջազգային քրեական դատարանի կողմից դատապարտված անձանց ընդունելու պատրաստակամություն հայտնաբերված պետությունը կարող է առաջադրել այդ անձանց ընդունելու պայմանները, որոնք պետք է համաձայնեցվեն Դատարանի հետ...: Վերը շարադրվածը հիմք է տալիս եզրակացնելու, որ Ֆրանսիան կարող է առաջադրել նրանց ընդունելու իր պայմանները, մասնավորապես... կարող է նշել, որ դատապարտյալները կարող են ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն ազատվել ազատագրվեցնելու ձևով պատիժը կրելուց համաներման իրավունքից օգտվելու ուժով, հետևաբար Կանոնադրության 10 հոդվածի դրույթները... չեն խախտում ժողովրդական սովորենության իրականացման հիմնական պահանջները, ինչպես նաև Սահմանադրության 17 հոդվածի դրույթները»:

պայմանագիրը ԱԺ վավերացմանը չի ներկայացվում, բացառությամբ այդ հոդվածով նախատեսված դեպքերի, իսկ նույն հոդվածի 4-րդ մասը սահմանում է, որ եթե ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող պարտավորություններ նախատեսող բազմակողմ միջազգային պայմանագիրը հնարավորություն է տալիս այն վավերացնելու Սահմանադրությանը չհամապատասխանող պարտավորություններ նախատեսող դրույթները ՀՀ կողմից չկատարվելու կամ նրա համար դրանք պարտադիր չլինելու վերաբերյալ վերապահում կամ հայտարարություն անելու միջոցով, ապա ՀՀ Նախագահը այդ պայմանագիրը կարող է ներկայացնել համապատասխան վերապահումով կամ հայտարարությունով ԱԺ վավերացմանը: Սակայն կարծում ենք, որ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը այդ ընթացակարգով չի կարող վավերացվել: Հիշյալ եզրակացությանը հանգելու համար հիմք է հանդիսանում այն հանգամանքը, որ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 120 հոդվածի համաձայն Կանոնադրության վերաբերյալ որևէ վերապահում չի կարող արվել¹¹: Բացի այդ, մեր կարծիքով, «ՀՀ միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի վերը նշված հոդվածը չի համապատասխանում ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածին, քանի որ, ի տարբերություն օրենքի, վերջինս հիշյալ բացառությունը չի նախատեսում¹²: Հարկ է նկատել, որ ՀՀ Սահմանադրության վերը նշված դրույթը իրավաբանական ուժի և իրավական ակտերի հիերարխիայում զբաղեցրած տեղի տեսանկյունից բոլորովին այլ կարգավիճակ նախատեսեց ՀՀ հիմնական օրենքի համար ու ընդգծեց վերջինիս դերը հասարակական հարաբերությունների կարգավորման բնագավառում: Ուստի այդ դրույթի հիմնական նպատակը պետք է լինի Սահմանադրության գերակայության ապահովման լիարժեք համակարգի ստեղծումն ու գործադրումը, ինչը բացառում է Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերի վավերացման հնարավորությունը¹³:

11 Այդ առումով նշենք նաև, որ, թեև վերապահումները լայնորեն տարածված են պետությունների միջազգային-պայմանագրային պրակտիկայում և «ՀՀ միջազգային պայմանագրերի մասին» ՀՀ օրենքի 42 հոդվածի 9-րդ մասի համաձայն հայկական կողմը չպետք է հայտարարություն անի ՀՀ միջազգային պայմանագրի վերաբերյալ իր վերապահումը կամ հայտարարությունը հանելու մասին, որն արվել է հիշյալ օրենքի 29 հոդվածի 4-րդ մասին համապատասխան, քանի դեռ տվյալ միջազգային պայմանագրով սահմանված կարգով դրանից չեն հանվել այն դրույթները, որոնց վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու կապակցությամբ հայկական կողմը համապատասխան վերապահում կամ հայտարարություն է արել, սակայն «Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի մասին» Վիեննայի 1969թ. կոնվենցիայի 22 հոդվածը նախատեսում է, որ եթե պայմանագիրն այլ բան չի նախատեսում, վերապահումը կարելի է հանել ցանկացած ժամանակ և այն հանելու համար չի պահանջվում վերապահումն ընդունող պետության համաձայնությունը: Ուստի կարող է առաջանալ մի իրավիճակ, երբ ՀՀ Սահմանադրությանը հակասելու կապակցությամբ հայկական կողմի արած վերապահումը հանվի մինչև ՀՀ հիմնական օրենքին հակասող դրույթները տվյալ միջազգային պայմանագրով սահմանված կարգով դրանից հանելը, քանզի ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածի համաձայն եթե վավերացված միջազգային պայմանագրում սահմանվում են այլ նորմեր, քան նախատեսված են օրենքներով, ապա կիրառվում են այդ նորմերը(տես Անահիտ Մանասյան, «ՀՀ Սահմանադրական դատարանի գործունեությունը միջազգային պայմանագրերի սահմանադրականությունը որոշելու բնագավառում», «Պետություն և իրավունք», N 1-2(39-40), Երևան, 2008, էջ 88-89):

12 Իսկ ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածի համաձայն Սահմանադրությունն ունի բարձրագույն իրավաբանական ուժ, և նրա նորմերը գործում են անմիջականորեն: Օրենքները պետք է համապատասխանեն Սահմանադրությանը:

13 Նշենք, որ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը Սահմանադրությանը չհամապատասխանող է ճանաչվել նաև Ուկրաինայի Սահմանադրական դատարանի կողմից: Վերջինս Ուկրաինայի Սահմանադրությանը չհամապատասխանող է ճանաչել Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության նախաբանը և 1-ին հոդվածը, համաձայն որոնց Դատարանը լրացնում է քրեական իրավագործության ներպետական մարմինները: Ուստի Կանոնադրությունը Ուկրաինայի կողմից չի վավերացվել, ինչը Ուկրաինայի օրենսդրության համաձայն հնարավոր է միայն Սահմանադրությունում համապատասխան փոփոխություններ կատարելուց հետո:

Հետևաբար, հաշվի առնելով ՀՀ օրենսդրության վերը նշված դրույթները, ՀՀ Սահմանադրական դատարանի՝ 2004թ. օգոստոսի 13-ի ՍԴՈ-502 որոշմամբ արտահայտած իրավական դիրքորոշումը, ինչպես նաև 2005թ. նոյեմբերի 27-ի սահմանադրական բարեփոխումների արդյունքում ՀՀ Սահմանադրության 6 հոդվածով ամրագրված այն դրույթը, համաձայն որի Սահմանադրությանը հակասող միջազգային պայմանագրերը չեն կարող վավերացվել, կարծում ենք, որ ՀՀ կողմից Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունը վավերացնելու առավել նպատակահարմար ուղին, որը կապահովեր հիշյալ միջազգային պայմանագրի վավերացման բնականոն գործընթացը, ՀՀ Սահմանադրությունում համապատասխան փոփոխություններ և լրացումներ կատարելն է:

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ` ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԳԱՄ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆԱԳԱՎԱՌՈՒՄ ԳՈՎԱԶԴԱՅԻՆ-
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ
ՓՈԽԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ` ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի (զեկուցող), Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ Էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Գ. Բադալյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների միջեւ ռազմատնտեսական համագործակցության բնագավառում գովազդային-ցուցահանդեսային գործունեության ոլորտում փոխգործակցու-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

թյան մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը՝ նուտքագրված 2008 թվականի սեպտեմբերի 22-ին:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում՝ նպատակ ունենալով ապահովել Կողմերի պաշտպանունակության եւ ազգային անվտանգության անհրաժեշտ մակարդակ, ինչպես նաեւ ամրապնդել արդյունաբերության պաշտպանական ճյուղերի ձեռնարկությունների ձեւավորված եւ ձեւավորվող արտադրական եւ գիտատեխնիկական կոոպերացիայի պայմաններում փոխշահավետ ռազմատնտեսական համագործակցությունը:

2. Համաձայնագիրը բաղկացած է նախաբանից, 9 հոդվածներից եւ վերջաբանից: Համաձայնագրում տրված են դրա իրագործման գծով Կողմերի լիազորված մարմինները եւ համաձայնագրի գործողության ոլորտը:

3. Համաձայնագրով սահմանվում է Կողմերի փոխգործակցությունը հետևյալ ոլորտներում:

- ռազմատնտեսական համագործակցության մասնակիցների, Կողմերի ձեռնարկությունների ու կազմակերպությունների միջև ռազմատնտեսական համագործակցության բնագավառում գովազդային-ցուցահանդեսային գործունեության ոլորտում փոխգործակցության ընդլայնում,

- ՀԱՊԿ անդամ պետությունների ցուցահանդեսներում իրենց ձեռնարկությունների ու կազմակերպությունների միասնական ազգային էքսպոզիցիաների ձեւավորում, ազգային սրահների ստեղծում,

- ՀԱՊԿ անդամ պետությունների ձեռնարկությունների ու կազմակերպությունների համար առավել բարենպաստ ռեժիմի ստեղծում, ներառյալ՝ ցուցահանդեսային տարածքների եւ այլ ծառայությունների տրամադրումը,

- ՀԱՊԿ շրջանակներում ռազմատնտեսական համագործակցության բնագավառում միասնական գովազդային-ցուցահանդեսային դաշտի ձեւավորում, այդ ոլորտում տեղեկատվության եւ աշխատանքային փորձի փոխանակում, գովազդային-ցուցահանդեսային գործունեություն իրականացնող կազմակերպությունների փոխգործակցության իրականացում,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

- պետական գաղտնիք կազմող եւ ռազմական նշանակության արտադրանքի վերաբերյալ սահմանափակ տարածման տեղեկատվության պահպանման միջոցառումների ապահովում՝ այն միջազգային պայմանագրերի շրջանակներում, որոնց մասնակից են հանդիսանում Կողմերը:

4. Համաձայնագրով նաեւ կարգավորվում են Կողմերի միջեւ գովազդային-ցուցահանդեսային գործունեության գծով կազմկոմիտեների եւ աշխատանքային խմբերի հիմնադրման հետ կապված հարցերը:

5. Համաձայնագիրը սահմանում է Կողմերի միջեւ ծագած վեճերի լուծման կարգը: Համաձայնագրում նաեւ նախատեսված են դրույթներ՝ դրանում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու, ինչպես նաեւ համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու եւ դադարելու վերաբերյալ:

6. Համաձայնագիրը կատարված է մեկ քնօրինակով՝ ռուսերեն:

7. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածին համահունչ ապահովում են Պայմանավորվող կողմերի միջեւ արտաքին հարաբերությունների իրականացումը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների միջեւ ռազմատնտեսական համագործակցության բնագավառում գովազդային-ցուցահանդեսային գործունեության ոլորտում փոխգործակցության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 768**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ` ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԻՐԱՎԱՊԱՀ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՏՈՒԿ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՋԻՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՀԱՏՈՒԿ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԵՎ ՀԱՏՈՒԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒՄՆԵՐԻ ԱՐՏՈՆՅԱԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ`
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ.Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի, Հ. Նազարյանի (գեկուցող), Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր ազգային անվտանգության ծառայության տնօրենի տեղակալ Ռ. Հարությունյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պե-

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 4(53)2009
29

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տությունների իրավապահ մարմինների եւ հատուկ ծառայությունների զինման համար հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների մատակարարումների արտոնյալ պայմանների մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 17.09.2008թ.:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների իրավապահ մարմինների եւ հատուկ ծառայությունների զինման համար հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների մատակարարումների արտոնյալ պայմանների մասին համաձայնագիրը (այսուհետ՝ համաձայնագիր) Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստորագրվել է Դուշանբեում՝ 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին:

2. Համաձայնագրի նպատակն է ամրապնդել դաշնակցային հարաբերություններն անդրազգային մարտահրավերների եւ անվտանգության սպառնալիքների հակազդեցության բնագավառում՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության (այսուհետ՝ ՀԱՊԿ) անդամ պետությունների իրավապահ մարմինների եւ հատուկ ծառայությունների զինման համար հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների մատակարարումների արտոնյալ պայմաններ սահմանելու միջոցով:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնել է հետևյալ հիմնական պարտավորությունները.

- իր տարածքով համաձայնագրին համապատասխան արտոնյալ պայմաններով մատակարարվող հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների տարանցմամբ փոխադրման դեպքում, մատակարարող Կողմի կամ ընդունող Կողմի հարցման հիման վրա, առաջնահերթ կարգով ընձեռել համաձայնագրին համապատասխան մատակարարվող հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների տարանցման իրավունք,

- համաձայնագրի շրջանակներում արտոնյալ պայմաններով մատակարարված հատուկ տեխնիկան եւ հատուկ միջոցներն իրավապահ մարմիններից եւ հատուկ ծառայություններից չվաճառել ու չփոխանցել օտարերկրյա պետություններին, ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց կամ միջազգային կազմակերպություններին՝ առանց մատակարարող Կողմի նախնական գրավոր համաձայնության,

- վերը նշված պարտավորության խախտման կամ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպությունից դուրս գալու դեպքում, եռամսյա ժամկետում հատուկ տեխնիկա եւ հատուկ միջոցներ մատակարարած Կողմին ազատ փոխարկվող արժույթով վճարել մատակարարված հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների գնի եւ համանման արտադրանքը համաշխարհային շուկա մատակարարելու ժամանակ ձեւավորված գնի միջեւ տարբերությունը՝ հանած դրա շահագործման յուրաքանչյուր տարվա համար զեղչը,

- իրականացնել պետական գաղտնիք հանդիսացող եւ համաձայնագրի կատարման ընթացքում ստացված տեղեկությունների պաշտպանությունն իր օրենսդրությանը եւ 2004թ. հունիսի 18-ի՝ «Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում գաղտնի տեղեկատվության պահպանության փոխադարձ ապահովման մասին» համաձայնագրին համապատասխան,

- համաձայնագրի շրջանակներում համագործակցության ընթացքում ստացված հրապարակման ոչ ենթակա եւ գաղտնի բնույթ կրող տեղեկատվությունը, ներառյալ պայմանագրային գները, առանց շահագրգիռ Կողմերի համաձայնության, չփոխանցել համաձայնագրի կողմ չհանդիսացող պետություններին, դրանց ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց եւ չօգտագործել ի վնաս Կողմերից որեւէ մեկի շահերի,

- համաձայնագրի շրջանակներում ստացված հատուկ տեխնիկայի ու հատուկ միջոցների, մտավոր սեփականության, օգտագործման համար չթույլատրված առարկայի եւ/կամ առանց փոխանցող Կողմի հետ համաձայնության չլիազորված իրավաբանական եւ ֆիզիկական անձանց հասանելիության դեպքում, ապահովել դրանց իրավական եւ այլ պաշտպանության անհրաժեշտ միջոցները՝ ներպետական օրենսդրությանը, ինչպես նաեւ միջազգային այն պայմանագրերին համապատասխան, որոնց մասնակից է հանդիսանում,

- համաձայնագրից դուրս գալու դեպքում պահպանել համաձայնագրի 6-րդ հոդվածի պահանջներն այնքան ժամանակ, քանի դեռ շահագրգիռ Կողմերը բանակցությունների միջոցով չեն կարգավորել այն բոլոր վիճելի հարցերը, որոնք ծագել են համաձայնագրի գործողության դադարեցման առնչությամբ,

- սահմանել սույն համաձայնագրի դրույթների իրականացման համար լիազորված պետական մարմին եւ այդ մասին ծանուցել ՀԱՊԿ քարտուղարությանը:

4. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած վերոհիշյալ պարտավորությունները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածում ամրագրված՝ արտաքին քաղաքականության բնագավառում

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

բարիդրացիական եւ փոխշահավետ հարաբերություններ հաստատելու վերաբերյալ սկզբունքին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետությունների իրավապահ մարմինների եւ հատուկ ծառայությունների զինման համար հատուկ տեխնիկայի եւ հատուկ միջոցների մատակարարումների արտոնյալ պայմանների մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԴՈ- 769**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՈՒԺԵՐԻ ԵՎ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Զ. Դուկասյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության հավաքական անվտանգության համակարգի ուժերի եւ միջոցների կառավարման համակարգի ստեղծման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորություններ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 4(53)2009 33

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

րի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 13.09.2008թ. ՀՀ ՍԳ մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով սույն գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին՝ Դուշանբե քաղաքում: Համաձայնագրի նպատակն է ստեղծել հավաքական անվտանգության համակարգի ուժերի եւ միջոցների կառավարման համակարգ:

2. Համաձայնագրում սահմանված են այն խնդիրները, որոնց լուծման համար ստեղծվում են ՀԱՊԿ ուժերի եւ միջոցների կառավարման համակարգը, ինչպես նաեւ ՀԱՊԿ հավաքական անվտանգության համակարգի ուժերի եւ միջոցների կազմում գործող հավաքական անվտանգության տարածաշրջաններում գորքերի կռալիցիոն խմբավորումների կառավարման համակարգերը:

3. Սույն համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

• համաձայնագրի մասնակից ՀԱՊԿ անդամ պետությունների հետ համատեղ ստեղծել ՀԱՊԿ ուժերի եւ միջոցների կառավարման համակարգ, որը գորքերի (ուժերի) կռալիցիոն (տարածաշրջանային) խմբավորումների կառավարման կազմակերպչական-տեխնիկական հիմքը կազմող գործառնապես միմյանց հետ փոխկապակցված կառավարման մարմինների, կառավարման կետերի եւ կառավարման միջոցների ամբողջությունն է,

• ՀԱՊԿ ուժերի եւ միջոցների կառավարման համակարգի ստեղծման եւ գործելու ժամանակ ձեռնարկել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները գաղտնիության պայմանակարգի եւ գաղտնի տեղեկատվության պահպանության ապահովման ուղղությամբ՝ ՀՀ նորմատիվ իրավական ակտերին եւ ՀԱՊԿ շրջանակներում կնքված համաձայնագրին համապատասխան:

4. Համաձայնագիրը սահմանում է նաեւ այն ուժի մեջ մտնելու, համաձայնագրից դուրս գալու, փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու, Կողմերի միջեւ վիճելի հարցերը լուծելու կարգը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին»

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության հավաքական անվտանգության համակարգի ուժերի եւ միջոցների կառավարման համակարգի ստեղծման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 770**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԽԱՂԱՂԱՊԱՀ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՍՏԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության խաղաղապահ գործունեության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 13.09.2008թ. ՀՀ ՍԳ մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Չ Ե Ց .**

1. Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության խաղաղապահ գործունեության մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է 2007թ. հոկտեմբերի 6-ին՝ Դուշանբե քաղաքում:

2008 թվականի սեպտեմբերի 13-ի դրությամբ համաձայնագիրն ստորագրել է 7 պետություն՝ Հայաստանը, Բելառուսը, Ղազախստանը, Ղրղզստանը, Ռուսաստանը, Տաջիկստանը, Ուզբեկստանը (վերապահումով):

Համաձայնագիրը նպատակ ունի Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության պատասխանատվության գոտում եւ սահմանակից շրջաններում ապահովելու հավաքական հիմունքով անվտանգություն եւ կայունություն:

2. Ըստ համաձայնագրի՝ դրա դրույթներն իրագործելու համար անհրաժեշտ է, մասնավորապես, ձեռնարկել հետեւյալ գործողությունները.

- վեճերի կարգավորմանն ուղղված խաղաղ միջոցներ ու գործողություններ /ՄԱԿ-ի կանոնադրությանը համապատասխան/ ներառող միջոցառումների ամբողջություն, ինչպես նաեւ զինվորական, միլիցիայի /ոստիկանական/ եւ քաղաքացիական անձնակազմի օգտագործմամբ անդամ պետությունների կողմից ձեռնարկվող հավաքական գործողություններ, որոնք ուղղված են պետությունների միջեւ կամ պետության սահմաններում երրորդ կողմի միջամտությամբ ռազմական գործողությունների կանխմանը, զսպմանը եւ դադարեցմանը,

- անկողմնակալ զինվորական, միլիցիայի /ոստիկանական/ եւ քաղաքացիական անձնակազմի՝ նպատակներով, խնդիրներով, տեղով եւ ժամանակով փոխկապակցված գործողությունների ամբողջություն, որոնք ձեռնարկվում են հնարավոր կամ գոյություն ունեցող հակամարտությունների շրջաններում իրավիճակի կայունացման համար, իրականացվում են խաղաղապահ գործողություններ անցկացնելու մանդատին համապատասխան եւ ուղղված են հակամարտության կարգավորմանը նպաստող պայմանների ստեղծմանը եւ խաղաղության ու անվտանգության պահպանմանը կամ վերականգնմանը:

Անդամ պետությունները խաղաղապահ գործողություններին մասնակցելու համար մշտական հիմունքով ստեղծում են Խաղաղապահ ուժեր:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Խաղաղապահ ուժերի համալրման համար անդամ պետությունները, իրենց ազգային օրենսդրությանը համապատասխան, մշտական հիմունքով հատկացնում են խաղաղապահ համակազմեր:

2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության խաղաղապահ գործունեության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9 հոդվածին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության խաղաղապահ գործունեության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 771**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԳՈՒՇԱՆԲԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «1992 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 15-Ի՝ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ ԱԿՏ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ»
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԻ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՎՈՂ
ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐՏԱԳՐԱՆՔԻ ՆՊԱՏԱԿԱՅԻՆ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՆԿԱՏԱՄԲ ՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՆԵԼՈՒ
ԿԱՐԳԻ ՄԱՍԻՆ» ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԼՐԱՑՈՒՄ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ.Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Ղուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջև ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրի շրջանակներում մատակարարվող ռազմական նշանակության արտադրանքի նպատակային օգտագործման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու կարգի մասին» արձանագրության մեջ լրացում կատարելու մասին երկրորդ արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 09.09.2008թ.:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջև ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրի շրջանակներում մատակարարվող ռազմական նշանակության արտադրանքի նպատակային օգտագործման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու կարգի մասին» արձանագրության մեջ (այսուհետ՝ Հսկողության մասին արձանագրություն) լրացում կատարելու մասին երկրորդ արձանագրությունը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստորագրվել է 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին՝ Դուշանբեում:

2. Քննության առարկա արձանագրության նպատակն է Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների զինված ուժերի կազմի մեջ չմտնող զինվորական կազմավորումներին «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջև ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրի պայմաններով ռազմական նշանակության արտադրանքի մատակարարման մեխանիզմն ապահովելը:

Քննության առարկա արձանագրությունը հնարավորություն է ընձեռում ընդլայնել համաձայնագրի եւ Հսկողության մասին արձանագրության գործողության շրջանակները, Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության գործունեության ձեւաչափը:

3. «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջև ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրի շրջանակներում մատակարարվող ռազմական նշանակության արտադրանքի նպատակային օգտագործման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու կարգի մասին» արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը ֆինանսական պարտավորություններ չի ստանձնում:

4. Զենության առարկա արձանագրությունը Հսկողության մասին արձանագրության անբաժանելի մասն է:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջև ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրի շրջանակներում մատակարարվող ռազմական նշանակության արտադրանքի նպատակային օգտագործման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու կարգի մասին» արձանագրության մեջ լրացում կատարելու մասին երկրորդ արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 772**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԳՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «2002 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 7-Ի՝ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ» ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԼՐԱՅՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ
ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՉ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ «2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության իրավական կարգավիճակի մասին» համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 09.09.2008թ. ՀՀ ՍԳ մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Գ. Ղարիբջանյանի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

«2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության իրավական կարգավիճակի մասին» համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրությունն ստորագրվել է 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին՝ Դուշանբե քաղաքում:

Արձանագրությունը նպատակ է հետապնդում դյուրացնել ՀԱՊԿ Մշտական խորհրդում անդամ պետությունների լիազոր ներկայացուցիչների գործունեության ապահովման հետ կապված՝ համաձայնագրով նախատեսված դրույթները:

Արձանագրությունը նախատեսում է ՀԱՊԿ Մշտական խորհրդում անդամ պետությունների լիազոր ներկայացուցիչներին այնպիսի արտոնությունների եւ անձեռնմխելիության տրամադրում, որոնք հնարավորություն կընձեռեն առավել արդյունավետ կատարել իրենց գործունեությունը:

«2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության իրավական կարգավիճակի մասին» համաձայնագրում սույն արձանագրությամբ նախատեսվում է կատարել փոփոխություններ եւ լրացումներ, մասնավորապես.

- արձանագրության բաժին I-ը լրացնել 91 հոդվածով,
- բաժին II-ը լրացնել 211 հոդվածով,
- համաձայնագիրը լրացնել նոր III բաժնով՝ հետեւյալ անվանմամբ. «Ներկայացուցչության եւ Ներկայացուցչության աշխատակիցների արտոնություններ ու անձեռնմխելիությունը» /հոդվածներ 22-35/,
- III-V բաժինները եւ 22-35 հոդվածները համարել համապատասխանաբար IV-VI բաժիններ եւ 36-49 հոդվածներ,
- համաձայնագրի V բաժինը լրացնել նոր 411 հոդվածով:

Արձանագրության կիրառման կամ մեկնաբանման հետ կապված վիճելի հարցերը լուծվում են շահագրգիռ Կողմերի միջեւ խորհրդատվությունների եւ բանակցությունների միջոցով:

«2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության իրավական կարգավիճակի մասին

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

սին» համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9 հոդվածին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. «2002 թվականի հոկտեմբերի 7-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության իրավական կարգավիճակի մասին» համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 773

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ «1992 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՅԻՍԻ 15-Ի՝ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ՌԱԶՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ»
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԼՐԱՑՈՒՄՆԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԳ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Զ. Ղուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջեւ ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

սկզբունքների մասին» համաձայնագրում լրացումներ կատարելու մասին երկրորդ արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան՝ մուտքագրված 09.09.2008թ.:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

Երկրորդ արձանագրության նպատակը 2000 թվականի հունիսի 20-ին ստորագրված՝ «1992թ. մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջեւ ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրի եւ 2003թ. սեպտեմբերի 19-ին ստորագրված՝ 1992թ. մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջեւ ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրում փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու մասին արձանագրության հիման վրա ռազմատեխնիկական համագործակցության հետագա կատարելագործումն է: Երկրորդ արձանագրությունն ուղղված է նաեւ անդամ պետությունների հակասահաբեկչական ներուժի զարգացմանը:

Երկրորդ արձանագրությունը նախատեսում է հետեւյալ փոփոխությունները եւ լրացումները.

- Համաձայնագրի 1-ին հոդվածի վեցերորդ պարբերությունը «ազգային զինված ուժերով» բառերից հետո լրացնել «, այլ զորքերով, զինվորական կազմավորումներով, իրավապահ մարմիններով եւ հատուկ ծառայություններով» բառերով,

- Համաձայնագրի 2-րդ հոդվածի առաջին պարբերությունը «ազգային զինված ուժերի» բառերից հետո լրացնել «, այլ զորքերի, զինվորական կազմավորումների, իրավապահ մարմինների եւ հատուկ ծառայությունների» բառերով:

Քննության առնվող Արձանագրությունը հանդիսանում է Համաձայնագրի անբաժանելի մասը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդ-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

վածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ «1992 թվականի մայիսի 15-ի՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի մասնակից պետությունների միջև ռազմատեխնիկական համագործակցության հիմնական սկզբունքների մասին» համաձայնագրում լրացումներ կատարելու մասին երկրորդ արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 774**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆՔԵՈՒՄ
ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ԱՌԱՋԱՑՄԱՆ
ԿԱՄ ԱԳՐԵՍԻԱՅԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԴԵՊՔՈՒՄ
ՌԱԶՄԱՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹՅՈՒՆ ՑՈՒՑԱՔԵՐԵԼՈՒ
ՄԵԽԱՆԻԶՄԻ ՄԱՍԻՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱՔԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 հոկտեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի (զեկուցող), Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ ՀՀ պաշտպանության նախարարի տեղակալ Ա. Նազարյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետություններից ագրեսիայի սպառնալիքի առաջացման կամ ագրեսիայի գործողության

կատարման դեպքում ռազմատեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու մեխանիզմի մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը՝ մուտքագրված 2008 թվականի սեպտեմբերի 9-ին:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետություններին ագրեսիայի սպառնալիքի առաջացման կամ ագրեսիայի գործողության կատարման դեպքում ռազմատեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու մեխանիզմի մասին արձանագրությունը Հայաստանի Հանրապետության կողմից ստորագրվել է Դուշանբեում՝ 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին:

Արձանագրությունը հանդիսանում է Հավաքական անվտանգության մասին 1992 թվականի մայիսի 15-ի պայմանագրի 4-րդ հոդվածում նախատեսված անհրաժեշտ օգնություն ցուցաբերելու կարեւոր բաղադրամաս:

2. Արձանագրության նպատակն է ցանկացած Կողմի նկատմամբ ագրեսիայի սպառնալիքի կամ ագրեսիայի գործողության դեպքում անհրաժեշտ ռազմատեխնիկական օգնություն ցուցաբերելը եւ այդ նպատակով արդյունավետ մեխանիզմ մշակելը՝ հստակեցնելով այդ օգնության ցուցաբերման կարգն ու պայմանները:

3. Արձանագրության համաձայն Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է, մասնավորապես.

- կարճ ժամանակահատվածում ցանկացած Կողմին անհատույց կամ այլ արտոնյալ հիմունքներով տրամադրել ռազմատեխնիկական օգնություն այնպիսի իրավիճակի առաջացման դեպքում, որը Հավաքական անվտանգության խորհրդի կողմից կգնահատվի որպես նշված Կողմի դեմ ագրեսիայի ակտի իրականացման սպառնալիք, կամ, երբ մասնակից պետությունը ՄԱԿ-ի կանոնադրության 51-րդ հոդվածին համապատասխան կիրառում է անհատական կամ հավաքական ինքնապաշտպանության իր իրավունքը, կամ, երբ մասնակից պետությունն ահաբեկչության ակտի կամ իր ինքնիշխանությանը եւ տարածքային ամբողջականությանն սպառնացող այլ վտանգի օբյեկտ է դարձել:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Արձանագրության մեջ նշված են ռազմատեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու կարգն ու պայմանները:

Ռազմատեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու ֆինանսատնտեսական եւ այլ պայմանները կսահմանվեն յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում՝ ելնելով Կողմերի ունեցած հնարավորությունից:

4. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետության ստանձնած պարտավորությունները բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման վերաբերյալ ՀՀ Սահմանադրության 9 հոդվածում ամրագրված սկզբունքներից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության անդամ պետություններին ագրեսիայի սպառնալիքի առաջացման կամ ագրեսիայի գործողության կատարման դեպքում ռազմատեխնիկական օգնություն ցուցաբերելու մեխանիզմի մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 հոկտեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ- 775**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2006 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆՎԱՐԻ 12-ԻՆ ԱՍՏԱՆԱՅՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԲԱՆԿԻ ՀԻՄՆԱԴՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 նոյեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2006 թվականի հունվարի 12-ին Աստանայում ստորագրված՝ Եվրասիական զարգացման բանկի հիմնադրման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի դիմումն է ՀՀ սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ էներգետիկայի եւ բնական պաշարների նախարար Ա. Մովսիսյանի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց.**

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

1. Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2006 թվականի հունվարի 12-ին՝ Աստանայում: Համաձայնագրի նպատակն է օժանդակել համաձայնագրի մասնակից պետությունների տնտեսական աճին եւ նրանց միջեւ առեւտրատնտեսական կապերի ընդլայնմանը:

2. Համաձայնագրին միացող պետությունները եւ միջազգային կազմակերպությունները Բանկի մասնակիցն են դառնում Բանկի խորհրդի որոշումների հիման վրա, որոնք ընդունվում են Կանոնադրությանը համապատասխան՝ Բանկի խորհրդի սահմանած կարգով համաձայնագրին միանալուց եւ ձեռք բերվող բաժնետոմսերի համար վճարելուց հետո:

3. Համաձայնագրի համաձայն՝ Բանկն իր գործունեության ընթացքում առաջնորդվում է միջազգային իրավունքի հանրաճանաչ սկզբունքներով ու նորմերով:

4. Համաձայնագրի բաղկացուցիչ մաս է կազմում հավելվածը, որն ամրագրում է Բանկի կանոնադրությունը:

5. Սույն համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է, մասնավորապես, հետևյալ պարտավորությունները.

- մասնակցել Եվրասիական զարգացման բանկի կազմավորմանը,
- երաշխավորել, որ Բանկը ՀՀ տարածքում կօգտվի իրավաբանական անձի համար սահմանված իրավունքներից,
- Բանկի վրա չտարածել ՀՀ օրենսդրության այն դրույթները, որոնք սահմանում են կազմակերպությունների ստեղծման, արտոնագրման, դրանց գործունեության կանոնակարգման եւ դադարեցման կարգը,
- որպես Բանկի մասնակից՝ երաշխավորել Բանկի անձեռնմխելիությունը ցանկացած դատական հետապնդման նկատմամբ՝ բացառությամբ այն դեպքերի, որոնք նրա լիազորությունների իրականացման հետեւանք չեն կամ կապված չեն այդ լիազորությունների իրականացման հետ,
- ապահովել Բանկի գույքի եւ ակտիվների անձեռնմխելիությունը խուզարկության, ռեկվիզիցիայի, կալանքի, բռնագրավման, սեփականագրվման կամ առգրավման ցանկացած այլ տեսակի կամ օտարման նկատմամբ՝ մինչեւ Բանկի նկատմամբ վերջնական դատական վճռի կայացումը,
- Բանկի ամբողջ գույքն ու ակտիվները զերծ պահել ամեն տեսակի սահմանափակումներից, կարգադրագրերից եւ մորատորիումներից այն չափով, որքանով անհրաժեշտ է Բանկի նպատակներին հասնելու եւ գործառույթներն իրականացնելու համար,
- ապահովել Բանկին պատկանող արխիվների, գույքի, ինչպես նաեւ ցանկացած տեղեկատվության անձեռնմխելիությունը,
- Բանկի պաշտոնական կայքի համար տրամադրել ոչ պակաս բարենպաստ պայմաններ, քան այն պայմաններն են, որոնք տրամադրվում են ցանկացած այլ ներկայացուցչության,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

• ապահովել Բանկի բոլոր լիազոր ներկայացուցիչների անձեռնմխելիությունը դատական եւ վարչական հետապնդման նկատմամբ՝ այն գործողությունների համար, որոնք իրականացվել են ծառայողական պարտականությունների կատարման ընթացքում,

• Բանկը, նրա եկամուտները, գույքը եւ մյուս ակտիվներն ազատել ցանկացած հարկից, տուրքից եւ այլ վճարումներից, ինչպես նաեւ ազատել հարկումից Բանկի աշխատակիցների աշխատավարձն ու պարգևատրությունը,

• Բանկի խորհրդի որոշումը միջնորդ դատարանում վիճարկելու պարագայում դրա կողմից ընդունված որոշումը ճանաչել վերջնական եւ ՀՀ-ի համար պարտադիր:

6. Համաձայնագրով սահմանված են նաեւ կանոնադրական դրամագլխի չափը, Բանկի յուրաքանչյուր մասնակցի կողմից ներկայացուցիչ նշանակելու, ինչպես նաեւ քվեարկության իրականացման կարգը:

7. Համաձայնագիրը կարգավորում է նաեւ այն ուժի մեջ մտնելու, համաձայնագրից դուրս գալու, գործողությունը դադարեցնելու, փոփոխություններ եւ լրացումներ կատարելու, համաձայնագրի դրույթների կիրառման կամ մեկնաբանման հետ կապված տարաձայնությունների լուծման կարգը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2006 թվականի հունվարի 12-ին Աստանայում ստորագրված՝ Եվրասիական զարգացման բանկի հիմնադրման մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**7 նոյեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ-776**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 27-ԻՆ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՄԻ ԿՈՂՄԻՑ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄՅՈՒՍ
ԿՈՂՄԻՑ՝ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՈՒ ԴՐԱՆՑ ԱՆԳԱՄ
ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԵՎ ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐԻՆ ԲՈՒԼՂԱՐԻԱՅԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՌՈՒՄԻՆԻԱՅԻ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ՄԱՍԻՆ
ԱՐՉԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 նոյեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ.Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի (զեկուցող),

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հունիսի 27-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ մի կողմից՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ մյուս կողմից՝ Եվրոպական համայնքների ու դրանց անդամ պետությունների միջեւ գործընկերության եւ համագործակցության համաձայնագրին Բուլղարիայի Հանրապետության եւ Ռումինիայի միանալու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունների՝ Հա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

յաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը Հանրապետության Նախագահի՝ 09.10.2008թ. ՀՀ սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ Գ. Ղարիբջանյանի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով արձանագրությունը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց .**

1. Արձանագրությունն ստորագրվել է 2007 թվականի հունիսի 27-ին Բրյուսելում՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական համայնքների ու դրանց անդամ պետությունների միջեւ գործընկերության եւ համագործակցության համաձայնագրի (ԳՀՀ) գործողությունը Բուլղարիայի Հանրապետության եւ Ռումինիայի նկատմամբ տարածելու նպատակով:

2. Արձանագրությունը ԳՀՀ անբակտելի մասն է: ԳՀՀ-ն Եվրոպական միության հետ համագործակցության հիմունքները հաստատող գլխավոր փաստաթուղթն է:

3. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը Բուլղարիայի Հանրապետության եւ Ռումինիայի նկատմամբ ստանձնում է այն նույն պարտավորությունները, որոնք ստանձնել է Եվրոպական միության մյուս անդամ պետությունների հանդեպ:

4. Արձանագրությամբ Հայաստանի Հանրապետությունը պարտավորվում է, մասնավորապես, արձանագրությունը հաստատել ներքին ընթացակարգերին համապատասխան, տեղեկացնել մյուս կողմերին այդ ընթացակարգերի ավարտի մասին, հաստատման փաստաթղթերն ի պահ հանձնել Եվրոպական միության խորհրդի գլխավոր քարտուղարությանը:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի 1-ին եւ 4-րդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2007 թվականի հունիսի 27-ին Բրյուսելում ստորագրված՝ մի կողմից՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ մյուս կողմից՝ Եվրոպական համայնք-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ների ու դրանց անդամ պետությունների միջև գործընկերության եւ համագործակցության համաձայնագրին Բուլղարիայի Հանրապետության եւ Ռումինիայի միանալու մասին արձանագրության մեջ ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**7 նոյեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ-777**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 7-ԻՆ՝ ԲՐՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ԵՎ 2008
ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒԼԻՍԻ 7-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԵՎ
«ՄԻՋՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ 2007 ԹՎԱԿԱՆԻ
ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԾՐԱԳՐԻ՝ ՄԱՍ II» ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ
ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 նոյեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի (զեկուցող), Ջ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2008 թվականի փետրվարի 7-ին՝ Բրյուսելում եւ 2008 թվականի հուլիսի 7-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Եվրոպական համայնքների հանձնաժողովի միջեւ «Միջուկային անվտանգության 2007 թվականի գործողությունների ծրագրի՝ Մաս II» ֆինանսավորման համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարի տեղակալ Վ. Արամյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց**.

1. Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Եվրոպական համայնքների հանձնաժողովի միջեւ «Միջուկային անվտանգության 2007 թվականի գործողությունների ծրագրի՝ Մաս II» ֆինանսավորման համաձայնագիրն ստորագրվել է 2008 թվականի փետրվարի 7-ին՝ Բրյուսելում եւ 2008 թվականի հուլիսի 7-ին Երեւանում՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Եվրոպական համայնքների հանձնաժողովի միջեւ՝ «Միջուկային անվտանգության 2007 թվականի գործողությունների տարեկան ծրագրի՝ Մաս II» ֆինանսավորման համաձայնագրի շրջանակներում իրականացվող ծրագրի եւ Ֆինանսավորմանն աջակցելու նպատակով:

2. Համաձայնագրի անբաժանելի մաս են կազմում հավելվածները:

3. Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է մի շարք պարտավորություններ, մասնավորապես.

• ստորագրել համաձայնագրի իրականացումն ապահովող պայմանագրեր՝ համաձայնագրի ուժի մեջ մտնելու պահից երեք տարվա ընթացքում, ընդ որում, այդ վերջնաժամկետը չի կարող երկարացվել,

• թույլատրել Միջուկային անվտանգության 2007 թվականի գործողությունների տարեկան ծրագրի իրականացման համար անհրաժեշտ տարադրամի ներմուծումն ու գնումը, ինչպես նաեւ մրցույթին մասնակցող բոլոր կապալառուների նկատմամբ առանց խտրականության կիրառել տարադրամի փոխանակման ներքին կանոնները,

• տրամադրել համաֆինանսավորում Եվրոպական համայնքների կողմից չֆինանսավորվող հարկերի, տուրքերի կամ այլ վճարումների համար, բացառությամբ հատուկ պայմաններով նախատեսված դեպքերի (ներառյալ ԱԱՀ կամ համարժեք հարկեր),

• կիրառել Եվրոպական համայնքների կողմից ֆինանսավորվող գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհների նկատմամբ ամենանպաստավոր հարկային եւ մաքսային պայմաններ՝ կիրառելի այլ պետությունների կամ զարգացման միջազգային կազմակերպությունների նկատմամբ:

4. Համաձայնագրում ուժի մեջ մտնելու ժամկետ է սահմանված վերջին Կողմի ստորագրման օրը, սակայն Հայաստանի Հանրապետության կողմից

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

մից համաձայնագիրը ստորագրվել է վերապահումով՝ առ այն, որ Հայաստանի Հանրապետության համար համաձայնագիրն ուժի մեջ կմտնի Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ նախատեսված վավերացման ներքին ընթացակարգերի ավարտի մասին ծանուցումը Եվրոպական հանձնաժողովի կողմից ստանալու օրը:

5. Համաձայնագրում ամրագրված դրույթները համահունչ են ՀՀ Սահմանադրության 9 եւ 48 հոդվածներին եւ բխում են միջազգային փոխշահավետ համագործակցության հաստատման սահմանադրական սկզբունքից:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63 եւ 64 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը
Ո Ր Ո Շ Ե Ց .

1. 2008 թվականի փետրվարի 7-ին՝ Բրյուսելում եւ 2008 թվականի հուլիսի 7-ին Երեւանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության եւ Եվրոպական համայնքների հանձնաժողովի միջեւ «Միջուկային անվտանգության 2007 թվականի գործողությունների ծրագրի՝ Մաս II» ֆինանսավորման համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**7 նոյեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ-778**

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2007 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 6-ԻՆ ԴՈՒՇԱՆԲԵՌՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՎԱՔԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՌԱԶՄԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ ՍՏԱՅՎԱԾ ԵՎ
ՕԳՏԱԳՈՐԾՎՈՂ ՄՏԱՎՈՐ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ
ՆԿԱՏԱՍԻՔ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ
ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

7 նոյեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Վ. Հովհաննիսյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Ջ. Դուկասյանի (զեկուցող), Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

մասնակցությամբ՝ Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցիչ՝ Հայաստանի Հանրապետության էկոնոմիկայի նախարարի տեղակալ Գ. Բադալյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց դատական նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում ռազմատնտեսական համագործակցության ընթացքում ստացված եւ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆ ♦ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ♦ 4(53)2009
60

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի՝ 09.10.2008թ. ՀՀ ՍԴ մուտքագրված դիմումը:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի պաշտոնական ներկայացուցչի գրավոր բացատրությունը, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

1. Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում ռազմատնտեսական համագործակցության ընթացքում ստացված եւ օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագիրն ստորագրվել է 2007թ. հոկտեմբերի 6-ին՝ Դուշանբե քաղաքում:

2008 թվականի հոկտեմբերի 9-ի դրությամբ համաձայնագիրն ստորագրել է 7 պետություն՝ Հայաստանը, Բելառուսը, Ղազախստանը, Վրդգստանը, Ռուսաստանը, Տաջիկստանը, Ուզբեկստանը:

Համաձայնագիրը նպատակ ունի ռազմատնտեսական համագործակցության ընթացքում ստացված եւ օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության ապահովման համար պայմաններ ստեղծել մասնակից պետությունների ազգային օրենսդրությանը համապատասխան:

2. Ըստ համաձայնագրի՝ բազմակողմ եւ /կամ/ երկկողմ ռազմատնտեսական գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության ապահովումը, մասնավորապես, իրականացվում է.

- ստացված եւ օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության հետ կապված հարցերի համաձայնեցմամբ,

- մտավոր սեփականության բնագավառում իրավախախտումների կանխման եւ խափանման ուղղությամբ միջոցառումների իրականացմամբ,

- մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների պաշտպանության հարցերով փորձի եւ տեղեկատվության փոխանակմամբ,

- համաձայնեցված համագործակցություն այլ ձեւերով:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

3. Ստացված եւ օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքները բաշխվում են ռազմատնտեսական համագործակցության մասնակիցների կողմից կնքվող պայմանագրերով /կոնտրակտներով/ սահմանված պայմաններով: Վերը նշված պայմանագրերում նախատեսվում է, որ մտավոր գործունեության ստացված եւ օգտագործվող արդյունքների կիրառումն իրականացվում է միայն դրանց իրավական պաշտպանության ապահովումից հետո:

Համաձայնագրի իրականացման համար յուրաքանչյուր մասնակից պետություն նշանակում է իր լիազորված մարմինը: Հայաստանի Հանրապետության լիազորված մարմին է հանդիսանում ՀՀ առևտրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարությունը:

2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում ռազմատնտեսական համագործակցության ընթացքում ստացված եւ օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համահունչ են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 9 հոդվածին :

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց .**

1. 2007 թվականի հոկտեմբերի 6-ին Դուշանբեում ստորագրված՝ Հավաքական անվտանգության մասին պայմանագրի կազմակերպության շրջանակներում ռազմատնտեսական համագործակցության ընթացքում ստացված եւ օգտագործվող մտավոր գործունեության արդյունքների նկատմամբ իրավունքների փոխադարձ պաշտպանության մասին համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Վ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

**7 նոյեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ-779**

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տանի Հանրապետության օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի եւ 118-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթը քաղաքացի Ա. Շմավոնյանի՝ 19.05.2008թ. դիմումն է սահմանադրական դատարան: Գործի դատաքննությունը երկու անգամ հետաձգվել է՝ մի դեպքում լրացուցիչ նյութեր ուսումնասիրելու նպատակով (16.09.2008թ.), մյուս դեպքում՝ պատասխանող կողմի միջնորդության հիման վրա (18.11.2008թ.):

Լսելով գործով զեկուցողի հաղորդումը, դիմող եւ պատասխանող կողմերի բացատրությունները, հետազոտելով վեճի առարկա օրենսգրքերն ու օրենքները եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց.**

1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998թ. մայիսի 5-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998թ. հուլիսի 28-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1999թ. հունվարի 1-ից:

«Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1997թ. ապրիլի 14-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1997թ. մայիսի 12-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1997թ. մայիսի 30-ից:

«Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1997թ. մայիսի 14-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1997թ. հունիսի 16-ին եւ ուժի մեջ է մտել 1997թ. հուլիսի 1-ից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգիրքը ՀՀ Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 2007թ. նոյեմբերի 28-ին, ՀՀ Նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 2007թ. դեկտեմբերի 10-ին եւ ուժի մեջ է մտել 2008թ. հունվարի 1-ից:

2. Ըստ գործի դատավարական նախապատմության՝ ՀՀ հարկային մարմինները դիմողին տուգանել են՝ առանց պետական գրանցման եւ համապատասխան լիցենզիայի ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելու համար: Տուգանք նշանակած՝ հարկային մարմնի համապատասխան ակտը դիմողի կողմից վիճարկվել է ՀՀ վարչական դատարանում: Վարչական դատարանն իր՝ 2008թ. մարտի 6-ի վճռով մերժել է ՀՀ կառավարությանն առընթեր հարկային պետական ծառայության Արտաշատի տարածքային հարկային տեսչության՝ ՀՀ ԿԱ ՀՊԾ Արտաշատի ՏՀՏ-ի՝ 11.09.2007թ. ակտն անվավեր ճանաչելու պահանջի մասին դիմողի հայցը: Վերջինս վարչական դատարանի վճիռը բողոքարկել է ՀՀ վճռաբեկ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԳԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

դատարան, որը, ղեկավարվելով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 231, 233 եւ 234-րդ հոդվածներով, իր՝ 2008թ. ապրիլի 7-ի որոշմամբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձրել է:

3. Գիմողն ի սկզբանե վիճարկել է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ դատական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 2-րդ, 3-րդ կետերի, 4-րդ կետի 3-րդ ենթակետի, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115 եւ 118-րդ հոդվածների սահմանադրականությունը:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի թիվ 1 դատական կազմն իր՝ 03.06.2008թ. որոշմամբ դիմումը քննության է ընդունել ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի եւ 118-րդ հոդվածի 1-ին մասի առնչությամբ:

4. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածը սահմանում է. «Ձեռնարկատիրական է համարվում անձի ինքնուրույն, իր ռիսկով իրականացվող գործունեությունը, որի հիմնական նպատակը գույք օգտագործելուց, ապրանքներ վաճառելուց, աշխատանքներ կատարելուց կամ ծառայություններ մատուցելուց շահույթ ստանալն է»:

«Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի 5-րդ մասը նախատեսում է. «Հարկային օրենսդրության կիրառման առումով ձեռնարկատիրական գործունեություն չի համարվում քաղաքացիների անձնական գույքի (ներառյալ նաեւ անշարժ) եւ իրերի օտարումը, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի»:

«Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Ձեռնարկատիրական գործունեություն է համարվում շահույթ (եկամուտ) ստանալու նպատակով պարբերաբար իրականացվող տնտեսական գործունեությունը: Տնտեսական գործունեություն է համարվում ցանկացած գործունեություն, որն իրականացվում է որեւէ ձեռով կատարվող հատուցման դիմաց»:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է. «Վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից, եթե այդ ակտերի օրինական ուժի մեջ մտնելու այլ ժամկետ նախատեսված չէ սույն օրենսգրքով»:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 118-րդ հոդվածի 1-ին մա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

սը սահմանում է. «Վարչական դատարանի դատական ակտերի բողոքարկման կարգի, հիմքերի եւ գործերի վարույթը վճռաբեկ դատարանում իրականացնելու վրա (mutatis mutandis) տարածվում են Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված նորմերը»:

5. Դիմողը, վիճարկելով ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի, «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի 5-րդ մասի, «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համապատասխանությունը ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածի 1-ին, 2-րդ, 33.1. հոդվածի 1-ին մասերին, 34 հոդվածին, 42 հոդվածի 2-րդ մասին, 45 հոդվածին, 8 հոդվածին եւ 98 հոդվածի 1-ին մասին, գտնում է, որ վիճարկվող դրույթներում ձեռնարկատիրական գործունեության սահմանումը, դրանում օգտագործվող առանձին հասկացությունների անորոշությունը տարաբնույթ մեկնաբանությունների տեղիք են տալիս, քանի որ չեն բացառում ցանկացած անձի գործունեությունն ինչպես ձեռնարկատիրական, այնպես էլ ոչ ձեռնարկատիրական համարելը:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի` ՀՀ Սահմանադրությանը հակասության առնչությամբ դիմողը փաստարկում է, որ, ի տարբերություն ընդհանուր իրավասության եւ մասնագիտացված մյուս` քաղաքացիական եւ քրեական դատարանների, վարչական դատարանների ակտերն ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից եւ բողոքարկման են ենթակա միայն վճռաբեկության կարգով, ինչի արդյունքում, ի խախտումն ՀՀ Սահմանադրության 14.1. հոդվածի, խտրական վերաբերմունք է դրսևորվում անձանց միջև: Դիմողը փաստարկում է նաեւ, որ առկա է հակասություն նաեւ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115 եւ 118-րդ հոդվածների ու ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածի միջև: Այս կապակցությամբ դիմողը, մասնավորապես, պնդում է, որ. «Եթե վարչական դատարանը համարվում է առաջին ատյանի դատարան, ապա ելնելով ՀՀ Սահմանադրության 92-րդ հոդվածից, այն պետք է լինի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան...»:

6. Պատասխանող կողմն ընդունելով, որ ձեռնարկատիրական գործունեության վերաբերյալ` ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածով տրված օրինադրույթը բովանդակում է տվյալ գործունեությունը բնութագրող սահմանափակ հատկանիշներ, ինչի արդյունքում դրա մեկնաբանությունը չի կարող ամբողջությամբ բացահայտել «ձեռնարկատիրական գործունեություն» եզրույթի էությունը, միաժամանակ գտնում է, որ ձեռնարկատիրական գործունեության մասին դրույթը համակարգային առու-

մով անհրաժեշտ է վերլուծել նաև հարկային հարաբերությունները կարգավորող օրենսդրությամբ արտացոլված դրույթների շրջանակում: Մասնավորապես, «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասից եւ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածից հետևում է, որ անձի կողմից իրականացվող գործունեության բնույթը որոշելիս օրենսդիրը հստակեցրել է ձեռնարկատիրական գործունեության եւ տնտեսական գործունեության հարաբերակցության սահմանները, ինչպես նաև սահմանել է տնտեսական գործունեությունը բնութագրող պարտադիր հատկանիշները, որոնց առկայությունը բավարար հիմք կարող է համարվել հարկ վճարողին հարկային պարտավորություններ առաջադրելու համար:

Ինչ վերաբերում է «անձնական գույք» հասկացության բովանդակությանը, ապա այս կապակցությամբ ըստ պատասխանողի ներկայացուցչի՝ «սեփականության իրավունքով պատկանող» կամ «սեփական» գույքից «անձնական գույքի» տարբերակումը կարող է դրսևորվել անձի կողմից անձնական կարիքների համար տվյալ գույքի անմիջականորեն եւ անհատապես օգտագործման միջոցով, ինչը բխում է ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ, 31-րդ, 42-րդ եւ 45-րդ հոդվածների պահանջներից:

Վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ դիմողի կողմից վիճարկվող դրույթների կապակցությամբ պատասխանողի ներկայացուցչին նշում է, որ խտրականության դրսևորում առկա չէ, քանզի ինչպես նախկին, այնպես էլ գործող օրենսդրության մեջ կան նախադեպեր, երբ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի գործն ըստ էության լուծող դատական ակտն ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

7. Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ տվյալ գործի շրջանակներում էական է, նախ՝ «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության սահմանադրաիրավական բովանդակության բացահայտումը: ՀՀ Սահմանադրության 33.1. հոդվածը սահմանում է, որ «Յուրաքանչյուր ոք ունի օրենքով չարգելված ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու իրավունք»: Այս ձեւակերպումից հետևում է, որ ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելն անձի սահմանադրական իրավունքն է, եւ որ այդ գործունեության բովանդակությունը (հատկանիշները), իրականացման կարգն ու պայմանները ենթակա են օրենսդրական կարգավորման: Միաժամանակ, ՀՀ Սահմանադրության 8 հոդվածի համաձայն երաշխավորվում է տնտեսական գործունեության ազատությունը, սակայն այդպիսի գործունեության հասկացության նորմատիվ-իրավական բնորոշումը (հատկանիշները) ընթացիկ օրենսդրությամբ լիարժեք չի հստակեցված: Տնտեսական գործունեություն է համարվում ցանկացած գործունեություն,

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

որն իրականացվում է որեւէ ձեռով կատարվող հատուցման դիմաց («Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Ձեռնարկատիրական գործունեության, որպես տնտեսական առանձին գործունեության, բովանդակության իրավական բնորոշումից բխում է, որ այն անձի՝ ինքնուրույն, իր ռիսկով իրականացվող գործունեությունն է, որի հիմնական նպատակը գույքի օգտագործումից, ապրանքներ վաճառելուց, աշխատանքներ կատարելուց կամ ծառայություններ մատուցելուց շահույթ ստանալն է (ՀՀ քաղ. օրենսգրքի 2-րդ հոդված):

ՀՀ օրենսդրության վերլուծությունը միաժամանակ վկայում է, որ «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության բովանդակությունը բացահայտված է նաեւ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքում (26-րդ հոդված):

Նշված օրենքներում «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության վերաբերյալ դրույթների համադրված վերլուծությունից բխում է, որ այդ հասկացությունն ունի հետևյալ հատկանիշները.

- հանդիսանում է տնտեսական գործունեություն,
- հետապնդում է շահույթ (եկամուտ) ստանալու նպատակ,
- իրականացվում է ինքնուրույն եւ իր ռիսկով,
- իրականացվում է որեւէ ձեռով կատարվող հատուցման դիմաց,
- ենթակա է պետական գրանցման (առանձին դեպքերում՝ նաեւ լիցենզավորման),
- չի ներառում քաղաքացիների անձնական գույքի (ներառյալ նաեւ անշարժ) եւ իրերի օտարումը, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի,
- իրականացվում է պարբերաբար:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ օրենսդիրը հնարավորինս ամրագրել է «ձեռնարկատիրական գործունեությունը» բնութագրող նվազագույն հատկանիշները՝ չբացառելով լրացուցիչ հատկանիշների ներառումը: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 1-ին հոդվածի 2-րդ մասի, «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 6-րդ մասի դրույթներից է բխում ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության հիմնական բնորոշման եւ այլ օրենքներում այդպիսի գործունեության առանձնահատկությունների բացահայտման իրողությունը: Սակայն նույնպիսի մոտեցում «տնտեսական գործունեություն» հասկացության բնորոշման առնչությամբ չի դրսևորված:

Միաժամանակ, օրենքներում օգտագործվող առանձին հասկացություններ չեն կարող ինքնաբավ լինել: Դրանց բովանդակությունը, բնորոշ հատկանիշների շրջանակը ճշգրտվում են ոչ միայն օրինաստեղծ գործունեության արդյունքում, այլ նաեւ դատական պրակտիկայում: Տվյալ դեպքում խոսքը վերաբերում է «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հաս-

կացության եւ դրան բնորոշ հատկանիշների բովանդակության բացահայտմանը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, գործելով ՀՀ Սահմանադրության 92 հոդվածի 2-րդ պարբերությանը սահմանված իր սահմանադրաիրավական գործառույթի, այն է՝ օրենքի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու գործառույթի եւ այդ գործառույթն իրականացնելիս՝ իրավունքի զարգացմանը նպաստելու իրավասության շրջանակներում, իր թիվ 3-1161 (ՏԳ) որոշման մեջ մեկնաբանել է խնդրո առարկա հասկացության օրենսդրական բովանդակությունը՝ ըստ էության որոշակիացնելով դրա հատկանիշների շրջանակը: ՀՀ վճռաբեկ դատարանի նշված որոշման միջոցով ՀՀ օրենսդրության մեջ, մասնավորապես, դիմողի կողմից վիճարկվող օրենքների համապատասխան դրույթներում, «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացությունը միատեսակ կիրառման առումով ավելի ամբողջական եւ լիարժեք բնույթ է ստացել՝ հնարավորություն տալով համապատասխան տնտեսավարող սուբյեկտներին կանխատեսել իրենց վարքագծի իրավական հետեւանքները:

Ընդ որում, ՀՀ դատական օրենսգրքի 15-րդ հոդվածի համաձայն. «Որոշակի փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի ... դատական ակտի հիմնավորումները (այդ թվում՝ օրենքի մեկնաբանությունները) պարտադիր են դատարանի համար նույնանման փաստական հանգամանքներով գործի քննության ժամանակ ...»:

ՀՀ դատական օրենսգրքի նշված դրույթին համահունչ՝ դիմողի նկատմամբ կայացված՝ ՀՀ վարչական դատարանի 2008թ. մարտի 6-ի վճռում վարչական դատարանը դիմողի գործունեությունը որպես ձեռնարկատիրական գործունեություն գնահատելիս առաջնորդվել է ոչ միայն վիճարկվող օրենքների դրույթներով, այլ նաեւ վճռաբեկ դատարանի կողմից վերոհիշյալ որոշմամբ ձեռնարկատիրական գործունեության հասկացութային մեկնաբանմամբ:

Ինչ վերաբերում է «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածում «պարբերաբար» բառի իրավական անորոշությանը, ապա սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այս բառի բովանդակությունը ենթակա է գնահատման յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում՝ ելնելով տվյալ գործի բոլոր փաստական հանգամանքների համադրված վերլուծությունից: Բացի դրանից, «գործունեություն» հասկացությունն ինքնին ենթադրում է գործողությունների շարունակական իրականացում:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության իմաստով պարբերականությունն առանձին երկրների օրենսդրական պրակտիկայում նկարագրվում

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Է նաեւ թվային չափանիշների միջոցով: Սակայն նման մոտեցումն ունի նաեւ իր բարդությունները: ՀՀ օրենսդրության մեջ «ձեռնարկատիրական գործունեություն» հասկացության իմաստով պարբերականությունը թվային չափանիշների միջոցով արտահայտելը կստեղծի մի իրավիճակ, երբ, կախված գործի առանձնահատկություններից ու կոնկրետ հանգամանքներից, միեւնույն թվաքանակով իրականացված գործարքները մի դեպքում կարող են համարվել ձեռնարկատիրական գործունեության շրջանակներում կատարված, մյուս դեպքում՝ ոչ:

Վիճարկվող օրենսդրական դրույթների եւ դրանց իրավակիրառական պրակտիկայի համադրված վերլուծության արդյունքներով սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ դրանց բովանդակությունն այնպիսին է, որ հիմնականում չի առաջացնում իրավական անորոշություն, եւ դրանք իրենց ամբողջության մեջ հնարավորություն են տալիս իրավասուբյեկտին կանխատեսելու իր վարքագծի իրավական հետեւանքները: Այսուհանդերձ, ՀՀ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ Ազգային ժողովը, հաշվի առնելով նաեւ «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի պահանջները, պետք է դատական պրակտիկան հաշվի առնելով առավել հստակություն մտցնի «ձեռնարկատիրական գործունեության» եւ «տնտեսական գործունեության» հասկացությունների՝ հատկապես ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում առավել ամբողջական եւ միասնական օրենսդրական ձեւակերպման հարցում, հնարավորինս բացառելով տարաբնույթ մեկնաբանություններն ու կոռուպցիոն ռիսկը:

8. ՀՀ Սահմանադրության 33.1. հոդվածն ամրագրում է յուրաքանչյուրի՝ օրենքով չարգելված ձեռնարկատիրական գործունեությանը զբաղվելու իրավունքը: Այդ իրավունքը ներառում է բոլոր իրավական հնարավորությունները, որոնք անհատի համար նախապայմաններ են ստեղծում ինքնուրույնաբար որոշումներ ընդունելու իր տնտեսական գործունեությանն առնչվող հարցերով: Այդ իրավունքը ենթադրում է արդարացի մրցակցության ազատություն, առանց սահմանափակումների տնտեսական կազմակերպություններ ձեւավորելու, իր գործունեության բնույթն ու ձեւը փոխելու, գոյություն ունեցող տնտեսական կազմակերպությունները լուծարելու, պայմանագրեր կնքելու հնարավորություններ: Ձեռնարկատիրական գործունեության իրավունքի անբաժանելի բաղադրատարրն է կազմում նաեւ ձեռնարկատիրական գործունեությանը զբաղվելու ցանկություն ունեցող անձի՝ առանց արհեստական խոչընդոտների շուկա մտնելու եւ, ցանկության դեպքում, այդ շուկայից դուրս գալու հնարավորությունը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթները՝ իրավակիրառական պրակտիկայում դրանց տրված մեկնաբանությամբ՝

հաշվի առնելով ՀՀ Սահմանադրության 8-րդ հոդվածի պահանջները, որեւէ կերպ չեն կարող խոչընդոտել ձեռնարկատիրական գործունեության սահմանադրական իրավունքի իրացմանը:

9. ՀՀ դատական օրենսգրքի հիման վրա վարչական դատարանի ստեղծմամբ եւ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի ընդունմամբ Հայաստանի Հանրապետությունում 2008թ. հունվարի 1-ից ներդրվեց մասնագիտացված վարչական արդարադատության ինստիտուտը: Համաձայն ՀՀ դատական օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի՝ վարչական դատարանը հանդիսանում է մասնագիտացված առաջին ատյանի դատարան, որն ըստ էության քննում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված վարչական գործերը: Ի տարբերություն ՀՀ դատական օրենսգրքով ստեղծված մյուս, այսպես կոչված, մասնագիտացված՝ քրեական եւ քաղաքացիական առաջին ատյանի դատարանների, վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման վերաքննիչ ատյան նախատեսված չէ. վարչական դատարանի ակտերը կարող են բողոքարկվել միայն վճռաբեկության կարգով:

Վարչական դատարանում վարչական գործերով դատավարության կարգը սահմանվում է ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքով եւ ՀՀ դատական օրենսգրքով: ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 2-րդ հոդվածի համաձայն՝ վարչական գործերով դատավարության կարգը վարչական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված դեպքերում սահմանվում է նաեւ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով՝ այնքանով, որքանով դրա նորմերը իրենց էությամբ կիրառելի են (“mutatis mutandis”) վարչական դատավարության նկատմամբ եւ չեն հակասում վարչական դատավարության օրենսգրքին եւ վարչական դատավարության էությանը:

Վարչական դատավարության օրենսգիրքը սահմանում է վարչական դատավարության սկզբունքները: Առանձին սկզբունքներ էականորեն տարբերվում են քաղաքացիական դատավարության սկզբունքներից, մասնավորապես, օրենսգրքի 6-րդ հոդվածն ամրագրում է գործի փաստերն ի պաշտոնե պարզելու սկզբունքը, որը վարչական դատավարությանը բնորոշ կարեւորագույն սկզբունքներից մեկն է:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ «Գործի քննությունը եւ լուծումը վարչական դատարանում» վերտառությամբ 2-րդ բաժնի 11-19-րդ գլուխներում կանոնակարգվում է վարչական դատարանում գործի քննության կարգը. նշված գլուխներում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգավորումներին հղում է կատարվում միայն 88, 89, 98, 112 եւ 117-րդ հոդվածներում, որոնք համապատասխանաբար վե-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

րաբերում են հայցի ապահովման միջոցների կիրառմանը, գործի վարույթը վերսկսելուն, գործի քննությունը հետաձգելուն, դատական ակտի կայացմանը, դատական նիստի արձանագրմանը: Մինչդեռ ՀՀ վճռաբեկ դատարանում վարչական գործերի վարույթին վերաբերում է միայն 20-րդ գլուխը՝ քաղկացած միայն 118-րդ հոդվածից, որը վարչական դատարանի դատական ակտերի եւ՝ բողոքարկման կարգի, եւ՝ հիմքերի, եւ՝ գործերի վարույթը վճռաբեկ դատարանում իրականացնելու առնչությամբ հղում է կատարում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի՝ վճռաբեկ վարույթը կանոնակարգող նորմերին: Ընդ որում, հարկ է նկատել, որ նշված գլուխը ներառված է «Գործի քննությունը եւ լուծումը վարչական դատարանում» վերտառությամբ 2-րդ բաժնում: Փաստորեն, լուրջ վերապահությամբ պետք է մոտենալ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածով նախատեսված նպատակի իրացմանը, համաձայն որի՝ «Սույն օրենսգիրքը սահմանում է վարչական դատարանում եւ վճռաբեկ դատարանում պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց վարչական եւ նորմատիվ ակտերի, գործողությունների կամ անգործության դեմ ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացման կարգը, ինչպես նաեւ ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դեմ վարչական մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց հայցադիմումների քննության կարգը»:

Իրականում ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 118-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված նորմի իրավական բովանդակությունն ու էությունը կայանում են նրանում, որ այդ նորմն ուղղակիորեն վարչական արդարադատության ոլորտի նկատմամբ տարածում է վճռաբեկ վարույթի այն բոլոր կանոնները, որոնք կիրառվում են քաղաքացիական արդարադատության եռաստիճան համակարգում: Այսինքն՝ վճռաբեկ վարույթը կարգավորող՝ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի համապատասխան նորմերը նույնակերպ վերարտադրվում են վարչական դատավարության օրենսգրքում: Ինչ վերաբերում է այդ նորմում «mutatis mutandis» վերապահման կիրառմանը, ապա սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ այդ վերապահումը որեւէ կերպ չի փոփոխում վարչական դատարանի դատական ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերի կամ պայմանների, վճռաբեկ դատարանում վարչական դատարանի դատական ակտի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքի քննության կարգը եւ այդ կապակցությամբ վճռաբեկ դատարանի իրավասության շրջանակը:

10. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի՝ դիմողի կողմից վիճարկվող հոդվածների, ինչպես նաեւ 9, 119, 120, 121 եւ 122-րդ հոդվածների,

ՀՀ դատական օրենսգրքի 35, 36 եւ 39-րդ հոդվածների համակարգային վերլուծության արդյունքները վկայում են, որ վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման իրավակարգավորմանը բնորոշ հիմնական տարրերն են.

- վարչական դատարանի ակտերն ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից եւ վերաքննության կարգով բողոքարկման ենթակա չեն,

- վարչական դատարանի ակտերը ենթակա են բողոքարկման միայն վճռաբեկության կարգով,

- վարչական դատարանի ակտերը, վերաքննության կարգով բողոքարկման հնարավորության բացակայության պայմաններում, վճռաբեկության կարգով կարող են բողոքարկվել այն նույն հիմքերով, որոնցով բողոքարկման են ենթակա նաեւ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերը,

- վարչական դատարանի ակտի դեմ ուղղված վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու պայմանները նույնն են, ինչ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքների ընդունելիության պայմանները,

- վճռաբեկ դատարանը վարչական դատարանի ակտի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքը քննում է նույն սահմաններում եւ այդ կապակցությամբ իրացնում է նույն լիազորությունները, ինչ քաղաքացիական վերաքննիչ դատարանի դատական ակտերի դեմ բերված բողոքների պարագայում,

- վճռաբեկ դատարանի կողմից վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտը բեկանելու եւ գործը նոր քննության վերադարձնելու դեպքում՝ վարչական դատարանը հարուցում է գործի նոր քննության վարույթ՝ այդ մասին կայացնելով միջանկյալ ակտ:

11. Սույն գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը, հաշվի առնելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 7-րդ մասի պահանջները, անհրաժեշտ է համարել պարզել.

- արդյո՞ք վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման ներկա իրավակարգավորումն ունակ է ապահովելու վարչական արդարադատության ոլորտում անձի իրավունքների դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացումը,

- արդյո՞ք վճռաբեկ դատարանում վարույթի առնչությամբ ընդհանուր հղումը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի չորոշակիացված նորմերին՝ անգամ «mutatis mutandis» վերապահումով, համապատասխանում է օրենքի որոշակիության սկզբունքին,

- արդյո՞ք օրենսդրի տարբերակված մոտեցումն առաջին առյուծի տարբեր մասնագիտացված դատարանների հանդեպ իր հիմքում ունի որոշակի օբյեկտիվ արդարացում:

12. ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 2008թ. սեպտեմբերի 9-ի ՍԳՈ-758 որոշման մեջ, անդրադառնալով ՀՀ Սահմանադրության 92 հոդվածին, մասնավորապես նշել է, որ օրենսդիրն ազատ է մասնագիտացված դատարանների պարագայում սահմանելու վերաքննիչ ատյան: Սահմանադրական դատարանը սույն գործի շրջանակներում հարկ է համարում Սահմանադրության 92 հոդվածի նշված մեկնաբանությունը դիտարկել ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներում ամրագրված՝ դատական պաշտպանության եւ արդար դատաքննության իրավունքների համատեքստում: Այս սահմանադրական դրույթների համադրված վերլուծության արդյունքում սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ թեև օրենսդրի հայեցողությանն է թողնված վարչական արդարադատության շրջանակներում վերաքննիչ ատյանի ստեղծման հարցի լուծումը, այնուամենայնիվ, օրենսդիրն իր այս հայեցողությունն իրացնելիս պետք է առաջնորդվի մարդու եւ քաղաքացու՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությամբ, ինչպես նաեւ Հայաստանի Հանրապետության մասնակցությամբ միջազգային պայմանագրերով ամրագրված իրավունքների եւ ազատությունների պաշտպանության անհրաժեշտությամբ, տվյալ դեպքում՝ դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ պաշտպանության եւ այդ իրավունքի կարեւոր բաղադրիչներից մեկի՝ բողոքարկման իրավունքի արդյունավետ իրացման անհրաժեշտությամբ:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում հետետղականորեն արտահայտվում է այն սկզբունքային իրավական դիրքորոշումը, որի համաձայն՝ Մարդու իրավունքների եւ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիան Պայմանավորվող պետություններին չի պարտադրում ստեղծել վերաքննիչ կամ վճռաբեկ դատարաններ, այնուամենայնիվ, եթե ստեղծել են, պետք է ապահովվի, որ շահագրգիռ անձինք այդ դատարաններում եւս օգտվեն 6-րդ հոդվածով նախատեսված երաշխիքներից: Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում ընդգծել նաեւ, որ Եվրոպական դատարանի կողմից կիրառվող՝ Կոնվենցիայի մեկնաբանության կարեւորագույն սկզբունքներից մեկը՝ Կոնվենցիայի արդյունավետ մեկնաբանության սկզբունքն իր հերթին պահանջում է, որ յուրաքանչյուր իրավունք մեկնաբանվի եւ կիրառվի այնպես, որ դրանք լինեն ոչ թե տեսական կամ երեւակայական, այլ գործնական եւ արդյունավետ իրավունքներ: Այս սկզբունքային դիրքորոշումն ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն արտահայտված է Եվրոպական դատարանի բազմաթիվ վճիռներում:

Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեն, իր հերթին, մեծապես կարեւորելով վարչական ակտերի նկատմամբ արդյունավետ դատական վերահսկողությունը՝ որպես մարդու իրավունքների պաշտպանության էա-

կան տարր, 2004թ. դեկտեմբերի 15-ին ընդունել է Վարչական ակտերի դատական վերահսկողության վերաբերյալ (2004) 20 հանձնարարականը: Վերջինս իր 4-րդ (i) կետում ամրագրում է. «Վարչական ակտը վերանայող դատարանի որոշումը պետք է, գոնե կարելու գործերում, ենթակա լինի բողոքարկման վերադաս ատյան, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ գործը, ներպետական օրենսդրությանը համապատասխան, ուղղակիորեն տրվում է վերադաս ատյանին»: Հանձնարարականը նաեւ ամրագրում է.

- Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետությունները պետք է ապահովեն, որպեսզի իրենց երկրի դատարանական գործունեությունը եւ դատական ընթացակարգերը համապատասխանեն Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի պահանջներին, որպեսզի երաշխավորվի վարչական ակտերի նկատմամբ վերահսկողության արդյունավետությունը,

- դատական ակտը բողոքարկելու իրավունքը պետք է ճանաչվի յուրաքանչյուր անդամ պետությունում:

Հանձնարարականի բացատրական հուշագրում մասնավորապես նշված է, որ ներպետական օրենսդրությունը պետք է սահմանի բողոքարկման պայմանները եւ բողոքարկման մարմնի իրավագործությունը, որոնք պետք է համապատասխանեն Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի պահանջներին: Վարչական վարույթում վերադաս դատական ատյանի ներգրավումն էական նշանակություն ունի վարչական նախադեպային իրավունքի հետետողականությունն ապահովելու հարցում:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ թեւեւ նշված հանձնարարականը չի ճշգրտում երկաստիճան վարույթի բաղկացուցիչ տարրերը՝ վերաքննիչ կամ վճռաբեկ ատյանների միջեւ ընտրության հարցի լուծումը թողնելով անդամ պետությունների հայեցողությանը, այնուամենայնիվ, ինչպես Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կողմից հետետողականորեն կիրառվող՝ իրավունքների արդյունավետ մեկնաբանության սկզբունքը, այնպես էլ հանձնարարականի նպատակն ու առարկան ուղղված են նրան, որ վարչական արդարադատության ոլորտում դատական երկաստիճան համակարգը լինի այնքան կենսունակ եւ արդյունավետ, որ կարողանա ապահովել դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացումը եւ նվազագույնի հասցնի դատական սխալների հավանականությունը:

13. Հաշվի առնելով Եվրոպայի խորհրդի վերոհիշյալ իրավական չափորոշիչները՝ քննության առարկա գործի շրջանակներում սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական արդարադատության ոլորտում անձի դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման արդյունավե-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

տությունն առաջին հերթին պայմանավորված է ՀՀ վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգի մատչելիությամբ եւ դրա արդյունավետությամբ, մասնավորապես, վարչական դատարանի դատական ակտերի բողոքարկման միակ ատյանի՝ վճռաբեկ ատյանի մատչելիությամբ եւ արդյունավետությամբ:

Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում վարչական արդարադատության ոլորտում վճռաբեկ դատարանի՝ որպես բողոքարկման միակ ատյանի մատչելիությունն ու արդյունավետությունն առաջին հերթին գնահատել վարչական դատարանի ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու հիմքերի եւ վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու պայմանների համատեքստում: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգի պարագայում, երբ վերաքննիչ վարույթը բացակայում է, այս գործոնն է՛լ ավելի որոշիչ եւ էական դերակատարում է ձեռք բերում ոչ միայն վճռաբեկ դատարանի մատչելիության իրավունքի, այլ նաեւ մասնագիտացված վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգի մատչելիության եւ արդյունավետության ապահովման տեսանկյունից:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 118-րդ հոդվածի 1-ին մասով օրենսդիրը, հաշվի չառնելով վարչական արդարադատության, հանրային-իրավական վեճերի լուծման առանձնահատկությունները, քաղաքացիական դատավարության եռաստիճան համակարգում կիրառվող՝ վճռաբեկության ինստիտուտի իրավակարգավորման բոլոր տարրերը, այդ թվում՝ նաեւ վճռաբեկ բողոքի հիմքերն ու ընդունելիության պայմանները, ինչպես նշվեց, տարածել է վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման վրա: Եթե վճռաբեկ բողոք բերելու՝ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված հիմքերն ու բողոքի ընդունելիության պայմանները, պայմանավորված վճռաբեկ դատարանի սահմանադրաիրավական գործառույթներով, եռաստիճան համակարգում իրավաչափ են ու ողջամիտ, ինչպես դա ընդունել է սահմանադրական դատարանն իր՝ 2007թ. ապրիլի 9-ի ՍԴՈ-690 որոշման մեջ, ապա երկաստիճան համակարգի պարագայում նշված գործոնները բողոքարկման միակ՝ վճռաբեկ ատյանի մատչելիությունը եւ արդյունավետությունը սահմանափակում են այնքան, որ խաթարվում է դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետ իրացման հնարավորությունը՝ բացասաբար անդրադառնալով նաեւ վարչական արդարադատության համակարգի կենսունակ գործունեության վրա:

Սահմանադրական դատարանն իրավաչափ չի համարում վերաքննիչ վարույթի բացակայության պայմաններում վարչական դատարանի ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոքի առնչությամբ այն նույն հիմքերի եւ ընդունելիու-

թյան պայմանների սահմանումը, որոնք կիրառվում են քաղաքացիական արդարադատության եռաստիճան համակարգում: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական դատավարության մասնակիցների կողմից վարչական դատարանի ակտը վճռաբեկ դատարան բողոքարկելու կարգը, ներառյալ՝ վճռաբեկ բողոքի թույլատրելիության հիմքերը, ինչպես նաև վճռաբեկ վարույթի կարգն այդ գործերով, պետք է սահմանվեն վարչական դատավարության օրենսգրքով՝ հղումներ պարունակելով այլ օրենքներին միայն այն դեպքերում, երբ դրանք դուրս չեն գալիս դատական համակարգի ընդհանուր սահմանադրական սկզբունքների շրջանակներից: Նման մոտեցումը բխում է նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածի եւ 2-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներից:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 118-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված դրույթը ոչ միայն սահմանափակում է վճռաբեկ դատարանի մատչելիության իրավունքը, այլ նաև չի բավարարում իրավական օրենքին ներկայացվող հստակության, ճշգրտության եւ կանխատեսելիության որակները:

Միաժամանակ, ընդունելով, որ ՀՀ դատական օրենսգրքով ստեղծված տարբեր մասնագիտացված առաջին ատյանի դատարանների միջև՝ վարչական դատարանի ակտերի վերաքննության կարգով բողոքարկման հնարավորություն չնախատեսելու առումով տարբերակված մոտեցումն իր հիմքում ունի որոշակի օբյեկտիվ արդարացում, այն է՝ վարչական դատարանի քննությանը ենթակա գործերի բնույթը, սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ նման տարբերակված մոտեցումը պահանջում է նաև տարբերակված մոտեցում վարչական ակտերի վճռաբեկության կարգով բողոքարկման իրավակարգավորումը սահմանելիս:

14. Սահմանադրական դատարանն ընդգծում է, որ վարչական արդարադատության առկա երկաստիճան համակարգի անարդյունավետությունը պայմանավորող գործոն է հանդիսանում նաև ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի վիճարկվող 115-րդ հոդվածի 1-ին մասում ամրագրված այն դրույթը, որի համաձայն՝ վարչական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերն օրինական ուժի մեջ են մտնում հրապարակման պահից: Դատական ակտի ուժի մեջ մտնելու հանգամանքն իրավական հիմք է հանդիսանում այդ ակտի կատարման, այդ թվում հարկադիր կատարման գործընթաց նախաձեռնելու համար: Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ կատարողական թերթ տրվում է դատական ակտն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո՝ դիմումն ստանալու օրվանից

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

եռօրյա ժամկետում: Վարչական դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոք բերելու համար օրենքով սահմանված է եռամսյա ժամկետ: Այսինքն՝ գործնականում հնարավոր է, որ մինչև վճռաբեկ բողոք բերելը վարչական դատարանի ակտն արդեն կատարված լինի: Նման պայմաններում վճռաբեկության կարգով բողոքարկումը կարող է դառնալ իմաստագուրկ եւ բացառել բողոքարկող կողմի համար անդառնալի բացասական հետեւանքները կանխելու հնարավորությունը՝ դրանով իսկ պայմանավորելով վճռաբեկ դատարանի՝ որպես բողոքարկման միակ ատյանի, անարդյունավետությունը:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը բազմիցս իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ իրավունքի գերակայության բաղադրատարրերից է իրավական որոշակիության սկզբունքը, որն իր հերթին ենթադրում է *res judicata* սկզբունքի հարգում: Վերջինս էլ նշանակում է, որ որեւէ կողմ իրավասու չէ պահանջել վերջնական եւ կատարման ենթակա վճռի վերանայում պարզապես գործը կրկին քննելու եւ վեճը նորից լուծելու նպատակով: Գործը վերանայելու՝ վերադաս դատարանի իրավասությունը պետք է իրականացվի դատական սխալները եւ արդարադատության իրականացման արդյունքում տեղ գտած թերությունները շտկելու, այլ ոչ թե նոր քննություն սկսելու նպատակով: Վերջնական եւ կատարման ենթակա դատական ակտի վիճարկումը թույլատրելի է միայն էական եւ անհետաձգելի հանգամանքների դեպքում (տես, մասնավորապես, Ռ-յաբիխն ընդդեմ Ռուսաստանի Դաշնության գործով 2003թ. հուլիսի 24-ի վճիռը):

Նշված իրավական դիրքորոշմանը համահունչ կարգավորում է նախատեսված ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 207-րդ հոդվածում, որի համաձայն՝ ընդհանուր իրավասության դատարանների եւ քաղաքացիական դատարանի՝ գործն ըստ էության լուծող օրինական ուժի մեջ մտած ակտի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքը կարող է ընդունվել քննության այն բացառիկ դեպքերում, երբ գործի նախորդ դատական քննության ընթացքում թույլ են տրվել նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի հիմնարար խախտումներ, որի արդյունքում ընդունված դատական ակտը խաթարում է արդարադատության բուն էությունը:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկումը վճռաբեկ դատարան այնպիսի պայմաններում, երբ վարչական դատարանի ակտն օրինական ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից, ոչ միայն վճռաբեկ դատարանում իրավունքի պաշտպանությունը դարձնում է անարդյունավետ, այլ նաեւ խախտում է իրավական որոշակիության եւ անվտանգության սկզբունքները, որոնք հանդիսանում են ՀՀ Սահմանադրության 1-ին հոդվա-

ծում ամրագրված՝ իրավական պետության հիմնարար սկզբունքի բաղադրիչները:

Սահմանադրական դատարանն ընդգծում է, որ իրավական պետությունում, որպես կանոն, անթույլատրելի է ցանկացած դատական սխալի առկայության հիմքով օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտի վերանայումը: Դրանով իմաստագրվում է դատական ակտի օրինական ուժի մեջ մտնելու գաղափարը, որի էությունն այդ ակտերին հնարավոր կայունություն հաղորդելու եւ դրանց անփոփոխելիության հանդեպ դատավարության կողմերի վստահությունը պաշտպանելու մեջ է:

Սահմանադրական դատարանը որպես վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգի մատչելիության եւ արդյունավետության վրա ազդող գործոն է դիտարկում նաեւ այն հանգամանքը, որ ի տարբերություն վերաքննիչ բողոքը վերադարձնելու մասին վերաքննիչ դատարանի որոշման, վճռաբեկ դատարանի՝ վճռաբեկ բողոքը վերադարձնելու որոշումը բողոքարկելու հնարավորություն օրենսդրությամբ նախատեսված չէ: Այսինքն՝ այն դեպքում, երբ վճռաբեկ բողոքը վերադարձվում է, անձը զրկված լինելով այն բողոքարկելու հնարավորությունից, ըստ էության ոչ միայն զրկվում է նման որոշման դեմ պաշտպանության միջոցից, այլ նաեւ նրա գործի քննությունը փաստացիորեն սահմանափակվում է միայն առաջին ատյանի դատարանի շրջանակներում:

15. Չնայած այն հանգամանքին, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանն իր 2008թ. հոկտեմբերի 8-ի ՍԴՈ-765 որոշմամբ ՀՀ Սահմանադրության 18 եւ 19 հոդվածներին հակասող է ճանաչել ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի այն դրույթները, որոնք թույլ էին տալիս վճռաբեկ բողոք ներկայացնել միայն վճռաբեկ դատարանում հավատարմագրված փաստաբանների միջոցով, այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով, որ նշված որոշման եզրափակիչ մասի 7-րդ կետի ուժով այդ դրույթները ժամանակավորապես պահպանում են իրենց ուժը, սահմանադրական դատարանը որպես վարչական գործերով վճռաբեկ ատյանի մատչելիությունը պայմանավորող գործոն է համարում նաեւ վարչական արդարադատության երկաստիճան համակարգում բողոքարկման միակ ատյան դիմելու համար հավատարմագրված փաստաբանի ծառայությունից օգտվելու պարտադիր պահանջը: Նման պահանջի առկայությունը երկաստիճան դատական համակարգում է՛լ ավելի է խաթարում դատական պաշտպանության արդյունավետ իրավունքի էությունը, քանզի, եթե եռաստիճան համակարգում անձը վերաքննիչ ատյանում օգտվում է անմիջական բողոքարկման հնարավորությունից, ապա վարչական արդարադատության ոլորտում անմիջական բողոքարկման հնարավորությունն ամբողջովին բացակայում է:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԿՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

16. Մասնագիտացված արդարադատության, այդ թվում՝ վարչական արդարադատության, ինստիտուտի ներդրումը, ի թիվս այլոց, նպատակ է հետապնդում առաջին հերթին դատավորների մասնագիտացման միջոցով ապահովել տվյալ ոլորտում դատական պաշտպանության իրավունքի իրացման արդյունավետությունը եւ լիարժեքությունը՝ արդարադատության այդ տեսակին բնորոշ առանձնահատկությունների հաշվառմամբ: Մասնագիտացված դատարանների ստեղծումը բխում է հասարակական կյանքի առանձին ոլորտներում առաջացող հարաբերությունների կապակցությամբ պատշաճ արդարադատություն իրականացնելու պահանջից: Դատավորները մասնագիտանում են որոշակի կատեգորիայի գործերով արդարադատության իրականացման մեջ, եւ այս դեպքում դատական սխալի հավանականությունն ավելի փոքր է: Հետեւաբար, այդ ինստիտուտի բնականոն եւ լիարժեք կենսագործունեությունը պահանջում է, որպեսզի մասնագիտացման գործոնը հստակ արտահայտված լինի տվյալ տեսակի գործերի քննության իրավասությամբ օժտված բոլոր դատական ատյաններում:

Ելնելով վերոհիշյալից՝ սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ վարչական մասնագիտացված արդարադատության ոլորտում անձի իրավունքների դատական պաշտպանության իրավունքի արդյունավետությունը պայմանավորված է ոչ միայն բողոքարկման միակ ատյանի՝ վճռաբեկ դատարանի մատչելիությամբ եւ արդյունավետությամբ, այլ այդ իրավունքի արդյունավետությունը պայմանավորող կարեւոր հանգամանք է նաեւ վճռաբեկ դատարանում մասնագիտացման գործոնի լիարժեք դրսեւորումը: Մասնագիտացման գործոնը վճռաբեկ դատարանում կարող է ունենալ երկու հիմնական դրսեւորում, այն է՝ գործերի քննությունը մասնագիտացված առանձին միավորի կողմից, եւ երկրորդ՝ գործերի քննության կազմակերպումը վարչական արդարադատության առանձնահատկություններին համապատասխան: Մինչդեռ վճռաբեկ դատարանում վարչական գործերի քննության կապակցությամբ մասնագիտացման գործոնի նշված երկու դրսեւորումներն էլ որեւէ կերպ արտահայտված չեն:

Այսպես, ՀՀ Սահմանադրության 95-րդ հոդվածը, մատնանշելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի պալատները եւ ընդհանուր գծերով սահմանելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի ներքին կառուցվածքը, կատարել է ոչ միայն կառուցվածքային, այլ նաեւ գործառութային տարանջատում: Վճռաբեկ դատարանի ներքին կառուցվածքի կանխորոշումը սահմանադրի կողմից՝ այդ դատարանի պալատների առանձնացումը, նշանակում է այդ պալատներից յուրաքանչյուրին արդարադատություն իրականացնելու հատուկ լիազորության տրամադրում: Մինչդեռ ՀՀ դատական օրենսգիրքը (հոդվածներ 18 եւ 53), հաշվի չառնելով այդ հանգամանքը, վճռաբեկ դատարանի

պալատների լիազորություններն ու գործառույթը սահմանափակել է միայն վճռաբեկ բողոքը քննության ընդունելու հարցի լուծմամբ: Վճռաբեկ դատարանը բողոքի կապակցությամբ ըստ էության որոշում է կայացնում լիազումար կազմով, որտեղ պալատը հանդես չի գալիս որպես մասնագիտացված միավոր. վարչական դատարանի ակտերի դեմ բերված բողոքների առնչությամբ ըստ էության որոշումներն ընդունվում են քրեական պալատի եւ քաղաքացիական ու վարչական պալատների դատավորների մասնակցությամբ: Նման պայմաններում, վճռաբեկ դատարանում վարչական գործերով արդարադատությունը զրկվում է իր առարկայական բնույթից:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ մասնագիտացված վարչական դատարանի ակտերը չեն կարող վերանայվել մի դատարանի կողմից, որը չունի մասնագիտացված համապատասխան դատական կազմ: Սահմանադրության մեջ վճռաբեկ դատարանի պալատների գոյության երաշխիքի ամրագրումը կիմաստավորվի միայն այն դեպքում, երբ վճռաբեկ դատարանն ունենա լիարժեք, այն է՝ գործն ըստ էության քննող եւ լուծող մասնագիտացված համապատասխան պալատ: Մասնագիտացման գործոնը վճռաբեկ վարույթում բացակայելու արդյունքում վճռաբեկ դատարանում անձի իրավունքների պաշտպանության իրավունքը, հետեւաբար նաեւ՝ վարչական արդարադատության ոլորտում անձի դատական պաշտպանության իրավունքն իր ամբողջության մեջ խաթարվում է եւ զրկվում արդյունավետությունից:

17. Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում ընդգծել, որ մասնագիտացված վարչական արդարադատության ինստիտուտի անկատարությունը կայանում է ոչ միայն նրանում, որ մասնագիտացման գործոնը որեւէ դրսեւորում չի ունեցել վարչական դատարանի ակտերի բողոքարկման ատյանում: Համակարգային անկատարությունը դրսեւորվում է նաեւ օրենսգրքի 135-րդ հոդվածում:

ՀՀ Սահմանադրությունը տարբերակում է սահմանադրական եւ ընդհանուր արդարադատության գործառույթները՝ սահմանադրական արդարադատության գործառույթը 93-րդ հոդվածով ուղղակիորեն վերապահելով սահմանադրական դատարանին: Սահմանադրությամբ նախանշված նման տարանջատումը սահմանադրական եւ ընդհանուր արդարադատության գործառույթների միջեւ ապահովում է արդարադատության ողջ համակարգի գործառնական դինամիկ հավասարակշռությունը: Ընդ որում, սահմանադրական դատարանին է իրավասություն վերապահված սահմանադրական արդարադատության միջոցով ապահովել ՀՀ իրավակարգում Սահմանադրության գերակայությունն ու անմիջական գործողություն:

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

նր: Իր հերթին, վարչական արդարադատության մասնագիտացված մարմինը կոչված է ապահովելու վարչական մարմինների գործունեության օրինականությունը՝ պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ու դրանց պաշտոնատար անձանց վարչական եւ նորմատիվ ակտերի, գործողությունների կամ անգործության դեմ ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դատական պաշտպանության իրավունքի իրականացման, ինչպես նաեւ ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց դեմ վարչական մարմինների եւ պաշտոնատար անձանց հայցադիմումների քննության միջոցով:

ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 1-ին հոդվածի եւ 2, 9, 19, 118, 119, 122, 123, 125, 128, 141 եւ 156-րդ հոդվածների փոխկապակցված համադրումից, ինչպես նաեւ իրավակարգավորման առարկայի առնչությամբ 1-ին, 128 եւ 135-րդ հոդվածների համադրումից ակնհայտ է դառնում, որ ոչ միայն խնդիրներ են առաջացել վարչական արդարադատության վերահսկելի եւ մարդու իրավունքների պաշտպանության տեսանկյունից արդյունավետ ընթացակարգ սահմանելու առումով, այլեւ, հաշվի չառնելով ՀՀ Սահմանադրության 93-րդ հոդվածի միանշանակ պահանջը, ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածի 1-ին կետով վարչական արդարադատության ոլորտ է ներառվել սահմանադրական արդարադատության առարկան:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վարչական եւ սահմանադրական արդարադատության առկա շփոթն իրավակիրառական պրակտիկայում կարող է ստեղծել սահմանադրական նորմերի մեկնաբանման տարակերպ մոտեցումներ, որը լուրջ վտանգ է ներկայացնում երկրում Սահմանադրության գերակայության ու անմիջական գործողության ապահովման եւ հասարակական հարաբերությունների սահմանադրականացման միասնական քաղաքականության իրականացման համար: Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ առկա իրավակարգավորումը չի բխում նաեւ ՀՀ Սահմանադրության 1, 3, 5, 6, 92 եւ 94-րդ հոդվածների պահանջներից եւ երկրի իրավական անվտանգության սպառնալիք է իր մեջ պարունակում:

Սահմանադրական դատարանը՝ նկատի ունենալով, որ այս պարագայում կիրառելի չէ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 9-րդ մասը, ուստի կարելու է համարում, որպեսզի ՀՀ Ազգային ժողովն ուշադրություն դարձնի այս հիմնախնդրին:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 1-ին կետով, 102 հոդվածով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 69 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 2-րդ հոդվածը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 26-րդ հոդվածի 5-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

3. «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 2-րդ հոդվածի 2-րդ մասը համապատասխանում է Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

4. ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի 115-րդ հոդվածի 1-ին մասը եւ 118-րդ հոդվածի 1-ին մասը ճանաչել Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 1-ին հոդվածի, 18-րդ հոդվածի 1-ին մասի, 19-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջներին հակասող եւ անվավեր:

5. Առաջնորդվելով ՀՀ Սահմանադրության 102 հոդվածի 3-րդ մասի եւ «Սահմանադրական դատարանի մասին» ՀՀ օրենքի 68 հոդվածի 15-17-րդ մասերի դրույթներով, նկատի ունենալով, որ սահմանադրական դատարանի որոշման ընդունման պահից սույն գործով վեճի առարկա իրավանորմերի վերացումը կարող է առաջացնել իրավական բաց՝ խաթարելով այդ նորմերի վերացմամբ հաստատվելիք իրավական անվտանգությունը, սույն որոշման եզրափակիչ մասի 4-րդ կետով ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող եւ անվավեր ճանաչված իրավանորմերի ուժը կորցնելու վերջնական ժամկետ սահմանել 2009թ. մարտի 31-ը՝ ՀՀ Ազգային ժողովին հնարավորություն տալով օրենսդրական կարգավորումները համալիր ձեռով համապատասխանեցնելու սույն որոշման պահանջներին:

6. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**25 նոյեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ-780**

ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

**2008 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 13-ԻՆ՝ ԲԲՅՈՒՍԵԼՈՒՄ ԵՎ 2008
ԹՎԱԿԱՆԻ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 8-ԻՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ՍՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՄԻՋԵՎ «ՊԱՐԵՆԱՅԻՆ
ԱՊԱՀՈՎՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳԻՐ» 2007/019-124 ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՉԱՅՆԱԳՐՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ
ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ**

Քաղ. Երևան

28 նոյեմբերի 2008թ.

Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Գ. Հարությունյանի (նախագահող), Կ. Բալայանի, Հ. Դանիելյանի, Ֆ. Թոխյանի, Վ. Հովհաննիսյանի (զեկուցող), Զ. Դուկասյանի, Հ. Նազարյանի, Ռ. Պապայանի, Վ. Պողոսյանի,

համաձայն Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետի, 101 հոդվածի 1-ին կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 25, 38 եւ 72 հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «2008 թվականի հունիսի 13-ին՝ Բրյուսելում եւ 2008 թվականի օգոստոսի 8-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ Եվրոպական համայնքների հանձնաժողովի միջեւ «Պարենային ապահովության ծրագիր» 2007/019-124 ֆինանսական համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունների՝ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Գործի քննության առիթ է հանդիսացել Հանրապետության Նախագահի դիմումը սահմանադրական դատարան:

Ուսումնասիրելով գործով զեկուցողի գրավոր հաղորդումը, Հանրապետության Նախագահի ներկայացուցիչ՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարի տեղակալ Վ. Արամյանի գրավոր բացատրությունները, հետազոտելով համաձայնագիրը եւ գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Ձ Ե Ց .**

Համաձայնագիրն ստորագրվել է 2008 թվականի հունիսի 13-ին՝ Բրյուսելում եւ 2008 թվականի օգոստոսի 8-ին՝ Երեւանում: Համաձայնագրի նպատակը Եվրոպական համայնքի կողմից Հայաստան-2007. Պարենային անվտանգության ծրագրի (DCI-FOOD/2007/019-124) ֆինանսավորմանն աջակցելն է:

Ըստ համաձայնագրի՝ Ծրագրի բյուջեն կազմում է 3.086.000 եվրո, որից 86.000 եվրոն կօգտագործվի տեխնիկական աջակցության համար, իսկ առավելագույնը 3.000.000 եվրոն՝ բյուջետային օժանդակության համար: Եվրոպական համայնքի ֆինանսական օժանդակությունը պետք է սահմանափակվի համաձայնագրում նշված գումարով:

Համաձայնագրով նախատեսված Ծրագրի նպատակն է աջակցել աղքատության նվազեցման ուղղությամբ կառավարության եւ հասարակության ընդհանուր ջանքերին՝ կայուն տնտեսական աճի եւ զարգացման միջոցով, պահպանել եւ խթանել գյուղատնտեսության ոլորտի բարեփոխումները, հատկապես Եվրոպական հարեւանության քաղաքականությանն անցնելու ընթացքում այդ ոլորտում պետական ծախսերի կառավարման բարելավումները, աջակցել Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանը բարելավելու համար գյուղատնտեսության ոլորտում պետական ծրագրերի եւ ծառայությունների մշակումը, կառավարումը, իրականացումն ու արդյունավետությունը, որոնք ուղղված են պարենային վտանգների նվազեցմանը, մասնավորապես, գյուղատնտեսության նախարարության իրավասությանը պատկանող անասնաբուժության եւ բուսասանիտարական քաղաքականության շրջանակում ռեսուրսների բաշխման եւ գործառնական արդյունավետության բարելավմանը:

Համաձայնագրով Հայաստանի Հանրապետությունն ստանձնում է մի շարք պարտավորություններ, այդ թվում.

- ապահովել հավասար պայմաններով մասնակցություն աշխատանքների, մատակարարման կամ ծառայությունների պայմանագրերի մրցառքային հրավերին եւ առաջարկների ներկայացմանը Եվրոպական համայնքի անդամ պետությունների բոլոր ֆիզիկական եւ իրավաբանա-

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

կան անձանց համար, ինչպես նաև համագործակցության տվյալ ոլորտը կարգավորող հիմնական ակտերի հատուկ դրույթների համաձայն, շահառու երրորդ երկրների կամ այդ ակտերում հստակորեն նշված որեւէ երրորդ երկրի բոլոր ֆիզիկական եւ իրավաբանական անձանց համար,

- Եվրոպական համայնքի կողմից ֆինանսավորվող գնումների պայմանագրերի եւ դրամաշնորհների նկատմամբ կիրառել ամենանպաստավոր այն հարկային եւ մաքսային պայմանները, որոնք կիրառվում են շահառու պետության հետ հարաբերություններ ունեցող պետությունների կամ զարգացման միջազգային կազմակերպությունների նկատմամբ,

- համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել խախտումները, խարդախությունը կանխելու եւ, Եվրոպական համայնքների Հանձնաժողովի պահանջով, սխալմամբ վճարված դրամական միջոցները դատական կարգով վերադարձնելու ուղղությամբ,

- անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել պայմանագրերի կամ դրամաշնորհների տրամադրման ցանկացած փուլում կամ դրանց առնչվող պայմանագրերի իրականացման ընթացքում ակտիվ կամ պասիվ կոռուպցիայի ցանկացած փորձ վերացնելու համար,

- թույլատրել, որպեսզի Եվրոպական համայնքների Հանձնաժողովը, Խարդախության դեմ պայքարի եվրոպական գրասենյակը եւ Աուդիտորների եվրոպական դատարանն իրականացնեն փաստաթղթային ստուգումներ եւ ստուգումներ տեղում՝ համաձայնագրի տեւողության ողջ ընթացքում եւ վերջին վճարումից հետո՝ յոթ տարվա ընթացքում եւ այլն:

Ծրագիրը պետք է իրականացվի համաձայնագրին եւ դրա անբաժանելի մասը հանդիսացող հավելվածներին՝ Ընդհանուր պայմաններին (հավելված I) եւ Տեխնիկական եւ վարչական դրույթներին (հավելված II) համապատասխան:

Ելնելով գործի քննության արդյունքներից եւ ղեկավարվելով Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 100 հոդվածի 2-րդ կետով, 102 հոդվածի առաջին եւ չորրորդ մասերով, «Սահմանադրական դատարանի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 63, 64 եւ 72 հոդվածներով, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց**.

1. 2008 թվականի հունիսի 13-ին՝ Բյուսելում եւ 2008 թվականի օգոստոսի 8-ին Երևանում ստորագրված՝ Հայաստանի Հանրապետության եւ

ՀՀ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Եվրոպական համայնքների հանձնաժողովի միջև «Պարենային ապահովության ծրագիր» 2007/019-124 ֆինանսական համաձայնագրում ամրագրված պարտավորությունները համապատասխանում են Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրությանը:

2. Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 102 հոդվածի երկրորդ մասի համաձայն սույն որոշումը վերջնական է եւ ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**28 նոյեմբերի 2008 թվականի
ՍԳՈ-781**

ԵՐԵՎԱՆՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ XIV ԽՈՐՀՐԳԱԺՈՂՈՎԸ

Հոկտեմբերի 1-3-ը Երեւանում անցկացվեց Երեւանյան միջազգային XIV խորհրդաժողովը: Սեմինարի կազմակերպիչներն էին ՀՀ սահմանադրական դատարանը, ՀՀ Ազգային ժողովը, Ժողովրդավարություն՝ իրավունքի միջոցով Եվրոպական Հանձնաժողովը (Վենետիկի Հանձնաժողով), Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմինների կոնֆերանսը, «Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ընկերակցության» մասնակցությամբ ու Եվրոպայում անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպության երեւանյան գրասենյակի աջակցությամբ:

XIV խորհրդաժողովի խորագիրն էր՝ «Սահմանադրության գերակայության երաշխավորման գործում ՄԳ-ների եւ խորհրդարանների գործակցության միջազգային փորձը»:

ՀՀ Ազգային ժողովի նիստերի դահլիճում ուր կայացավ խորհրդածողովը բացման խոսքերով հանդես եկան՝ ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Հովիկ Աբրահամյանը, ՀՀ ՍԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանը, Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար Ջիանի Բուքիքիոն: Այնուհետև հրապարակվեց ՀՀ նախագահ Սերժ Սարգսյանի ողջույնի խոսքը:

Խորհրդածողովի օրվա թեման էր՝ «Սահմանադրության գերակայության ապահովումը որպես իրավական պետությունում սահմանադրական կայունության հիմնական երաշխիք»: Նիստը նախագահում էր Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար Ջիանի Բուքիքիոն:

Առաջին նիստում զեկուցումներով հանդես եկան՝ Բելգիայի Սենատի նախագահ Արման Դը Դեկերը, Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի դատավոր, պալատի նախագահ Ժոզեֆ Կասադեվալը, ՀՀ ՍԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանը, Վրաստանի ՍԳ նախագահ Գեորգ Պապուաշվիլին: Ձեկուցումների շուրջ եղան հարց ու պատասխաններ, թեմաների քննարկումներ:

Նիստի առաջին ընդմիջմանը կայացավ ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանի ճեպագրույցը:

Կարճ ընդմիջումից հետո շարունակվեցին զեկուցումները: Հանդես եկան՝ Լեհաստանի Սենատի հանձնաժողովի նախագահ Պիոտր Ջիենտարսկին, Տաջիկստանի ՍԳ նախագահ Մախկամ Մախմուդովը, Բելառուսի ՍԳ նախագահ Պյոտր Միկլաշեիչը, Չեխիայի պատգամավորների պալատի հանձնաժողովի անդամ Եվա Դունդաչկովան, Ուկրաինայի ՍԳ դատավոր Պետրո Ստեցյուկը: Ձեկուցումների շուրջ եղան հարց ու պատասխաններ, քննարկումներ:

Երկրորդ նիստի թեման էր՝ «Արդյունավետ սահմանադրական վերահսկողության իրականացման պառլամենտական երաշխիքները»:

Նիստը նախագահում էր ՀՀ ՍԳ նախագահ Գագիկ Հարությունյանը:

Ձեկուցումներով հանդես եկան՝ ՀՀ ԱԺ փոխնախագահ Արեփկ Պետրոսյանը, Լիտվայի ՍԳ դատավոր Պրանաս Կուցոնիսը, Ռումինիայի ՍԳ նախագահ Վալենտին Պուշկաշ Չոլտանը, Վրաստանի Խորհրդարանի պատգամավոր Պավլե Կուբլաշվիլին, Լատվիայի ՍԳ նախագահ Գունար Կուտրիսը, Անդորայի ՍԳ անդամ Միգել Հերերո Դե Սինյոն, Բելառուսի խորհրդարանի մշտական հանձնաժողովի նախագահ Եվգենի Սմիռնովը, Ղազախստանի Խորհրդարանի Սենատի անդամ Իռան Ամիրովը: Երկրորդ նիստի ավարտին խորհրդածողովը քննարկեց Երիտասարդ ժողովրդավարության երկրների սահմանադրական վերահսկողության մարմին-

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

ների կոնֆերանսի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ Սահմանադրական արդարադատության համաշխարհային խորհրդաժողովի կանոնադրության նախագիծը:

Խորհրդաժողովի հաջորդ օրվա թեման էր՝ «Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները որպես իրավունքի աղբյուր, դրանց դերն օրենքի բացի հաղթահարման գործում»

Երրորդ նիստը նախագահում էր Բելգիայի ներկայացուցիչների պալատի փոխնախագահ Միա Դը Սխամֆելաերեն:

Ձեկուցումներով հանդես եկան՝ Ռուսաստանի ՍԳ փոխնախագահ Օլգա Խոխրյակովան, Մոլդովայի ՍԳ նախագահ Դումիտրու Պուլբերեն, Էստոնիայի ԳԴ դատավոր Պրիիտ Պիկամանեն, Ալբանիայի ՍԳ դատավոր Ադմիր Տհանգան, Նիդերլանդների ԳԴ դատավոր Օսկար Դե Սավորնին Լոհմանը:

Նիստի առաջին ընդմիջմանը կայացավ Եվրախորհրդի Վենետիկի հանձնաժողովի գլխավոր քարտուղար Ջիանի Բուքիքիոյի մամուլի ասուլիսը: Նախորդ օրը նա պարզեւատրվել էր Հայաստանի Հանրապետության Պատվո շքանշանով՝ Հայաստանի եվրոպական ինտեգրմանը նպաստելու եւ ՀՀ-ում իրավական բարեփոխումների իրականացման գործում ունեցած ծառայությունների համար:

Այնուհետև խորհրդաժողովում զեկուցումներով հանդես եկան՝ Ալժիրի ՍԽ դատավոր Դինե Բենդջեբարան, Մակեդոնիայի ՍԳ դատավոր Նատաշա Գաբեր-Դամյանովսկան, ՀՀ ՍԳ անդամ Ֆելիքս Թոխյանը, Բուլղարիայի ՍԳ դատավոր Վասիլ Գոցելը, Դրոգստանի ՍԳ դատավոր Աբիրուլա Աբդուգապառովը:

Ձեկուցումների շուրջ եղան հարց ու պատասխաններ, թեմաների քննարկումներ:

Չորրորդ նիստի թեման էր՝ «Խորհրդարանների եւ սահմանադրական դատարանների գործառնական փոխհարաբերությունների զարգացման եվրոպական արդի միտումները»: Այն նախագահում էր Լատվիայի ՍԳ նախագահ Գունար Կուտրիսը:

Ձեկուցումներով հանդես եկան՝ Բելգիայի ներկայացուցիչների պալատի փոխնախագահ Միա Դը Սխամֆելաերեն, Սերբիայի ԱԺ վարչական հանձնաժողովի նախագահ Նենադ Կոնստանտինովիչը, Նորվեգիայի ԳԴ դատավոր Կարին Բրուցելիուսը, Բոսնիայի եւ Հերցեգովինայի ՍԳ փոխնախագահ Վալերիա Գալիչը:

Ձեկուցումների շուրջ եղած հարց ու պատասխաններից, թեմաների քննարկումներից հետո նախագահողներն ամփոփեցին քննարկումների արդյունքները:

Խորհրդաժողովի պաշտոնական լեզուներն էին՝ հայերենը, անգլերենը, ֆրանսերենը և ռուսերենը:

Միջոցառման մշակութային ծրագրի շրջանակում մասնակիցների համար կազմակերպեցին այցելություններ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին, Մատենադարան, Ազգային պատկերասրահ, Ջվարթնոց տաճար:

Օրեր անց ՀՀ ՄԳ հասցեագրված հեռագրերում Խորհրդաժողովի մասնակիցները բարձր գնահատականների էին արժանացրել և շնորհակալանքի խոսքեր հղել թե կազմակերպման և թե օրենսդիր մարմնի հետ այն համատեղ անցկացնելու մտահղացման համար, որը մասնակիցներին հնարավորություն էր ընձեռել բարձրացնելու թեմայի քննարկման արդյունավետությունը, տեղեկանալու տարբեր երկրների իրավակիրառական պրակտիկայում առաջացող խոչընդոտներին և փորձի փոխանակման միջոցով օրենսդիր ու սահմանադրական վերահսկողության մարմինների համագործակցությունը ծառայեցնել այդ խոչընդոտների վերացմանը իրավական ճիշտ լուծումներ գտնելու ճանապարհով:

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՍԵՄԻՆԱՐԸ GTZ-Ի ՀԵՏ ՀԱՄԱՏԵՂ

Հոկտեմբերի 22-23-ը ՀՀ սահմանադրական դատարանի անդամների եւ աշխատակազմի համար անցկացվեց «Անհատական դիմումի ընթացակարգի կատարելագործումը ՀՀ գործող Սահմանադրության շրջանակներում» խորագրով ՀՀ ՍԳ-ի եւ GTZ-ի համատեղ V սեմինարը՝ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության Դաշնային սահմանադրական դատարանի գիտաշխատող, իրավագիտության դոկտոր Ռոբերտո Բառտոնեի մասնակցությամբ: 1969 թվականից սկսած Գերմանիայի սահմանադրական դատարանն այս ոլորտում մեծ փորձ է կուտակել, եւ պարոն Բառտոնեն, ՀՀ ՍԳ դատավորներն ու աշխատակազմը քննարկումներն անցկացրին գերմանացիների փորձի եւ ՀՀ ՍԳ գործառնությունների շուրջ:

Երկօրյա նիստերի ընթացքում քննարկվեցին «Սահմանադրական դատարանի որոշմամբ վնասի հատուցման՝ դիմումատուի իրավունքի ճանաչումը եւ վնասի հաշվարկումը», «Սահմանադրական դատարանը որպես «կատարողական վարույթի տեր» կատարողական մարմինների մատնանշման եւ դրանց կոնկրետ իրավունքների սահմանման հնարավորությունները»։ «Վերջնական դատական ակտի վերանայումը կիրառված իրավադրույթի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանելու դեպքում՝ իրավակիրառման ժամանակ հիմնական իրավունքների խախտումը ճանաչելու հիմքով» թեմաները: Յուրաքանչյուր թեմայի շուրջ զեկուցումները եզրափակվում էին հարց ու պատասխաններով, պարզաբանումներով:

Ողջույնի խոսքերով հանդես եկան՝ Գագիկ Հարությունյանը (ՀՀ ՍԳ նախագահ, իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր), Գրիգոր Մուրադյանը (ՀՀ-ում GTZ-ի ներկայացուցիչ, իրավաբան), Ռոբերտո Բառտոնեն (Գերմանիայի Սահմանադրական դատարանի գիտաշխատող, իրավագիտության դոկտոր):

Նիստերը վարում էր ՀՀ ՍԳ նախագահ Գ. Հարությունյանը:

Սեմինարի ընդհանուր թեման այսօրվա համար արդիական էր, եւ վերջին տարիներին ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից անհատական դիմումների հիման վրա գործերի քննության արդյունքում 20-ից ավելի օրենքներ հակասահմանադրական ճանաչելու փաստը արդի իրավական համակարգի վրա ՀՀ ՍԳ-ի ունեցած ակտիվ ներգործության ու նաեւ այն բանի վկայությունն է, որ օրենսդրական ու համակարգային բարեփոխումներն այլեւս հրատապ լուծում պահանջող խնդիրներ են: Պատահական չէ, որ Վենետիկի Հանձնաժողովն էլ առանձնակի ուշադրություն է դարձնում այս հարցերին՝ եվրոպական զարգացումների ընդհանուր չափորոշիչները

հստակեցնելու նպատակով տարեվերջին ծրագրելով քննարկումներ անցկացնել անհատական դիմումների հետ կապված թեմայով: Համակարգային այդ բարեփոխումներին ՀՀ ՄԳ-ի ակտիվ ներգործության վկայություն կդառնա նաև եկող տարվա հոկտեմբերի վերջին տասնօրյակում Երեւանում ՀՀ ՄԳ-ի կողմից կազմակերպվելիք միջազգային խոշոր ֆորումը՝ մասնակցությամբ Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի, Վեներտիկի Հանձնաժողովի, GTZ-ի եւ անհատական դիմումների քննության խնդրով շահագրգիռ այլ կազմակերպությունների:

Իր բացման խոսքում ներկայացնելով այս ամենը, Գ. Հարությունյանը հավելեց, թե համակարգը մեզանում մի շարք փոփոխություններով զարգացնելու լուրջ հնարավորություններ կան, սակայն, դեռ մտահոգիչ է մնում սահմանադրական դատարանի որոշումների արդյունավետ իրացման խնդիրը, որը պայմանավորված է նաև նոր հանգամանքների ինստիտուտի գործունեությամբ: ՄԳ-ն արդեն մեկ անգամ իր որոշումով ամբողջությամբ հակասահմանադրական ճանաչեց այդ ինստիտուտը, եւ ՀՀ ԱԺ-ն այդ առնչությամբ օրենսդրական էական փոփոխություններ կատարեց: Այսուհանդերձ, ինստիտուտը շարունակում է անարդյունավետ գործել հատկապես դիմող քաղաքացիների իրավունքների վերականգնման առումով, որի հետեւանքով էլ սահմանադրական դատարանում ստացվող անհատական դիմումները գերակշռող են դառնում:

Երկօրյա համատեղ սեմինարը նոր փորձի յուրացման, անհատական դիմումների ինստիտուտի գործունակությունն առավել արդյունավետ դարձնելու ուղիներ գտնելու միջոց էր, մտքերի փոխանակությամբ, թեմայի խորը վերլուծությամբ ու քննարկումներով նոր առաջարկություններ մշակելու լավ հնարավորություն:

ՀՀ ՄԳ մամուլի ծառայություն

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

**ՍԱՀՄԱՆԱԳՐԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆՈՒՄ**

• **Սեպտեմբերի 22-ին** Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանում Եվրոպայի անվտանգության եւ համագործակցության կազմակերպության (ԵԱՀԿ) ներկայացուցչության գրասենյակի ղեկավար, դեսպան Սերգեյ Կապի-նոսին:

Ջրույցն ընթացավ ՀՀ սահմանադրական դատարան-ԵԱՀԿ համագործակցության էլ ավելի աշխուժացման եւ առաջիկա անելիքների շուրջ:

• **Նոյեմբերի 5-ին** ՀՀ սահմանադրական դատարանի կոլեկտիվը հաճելի անակնկալ էր պատրաստել մեծանուն դերասան Սոս Սարգսյանի համար՝ նրա ծննդյան 80-ամյակի առիթով հյուրընկալելով իր հարկի տակ: Այն վարպետին շնորհավորելու, թատրոնում ու կինոյում նրա մարմնավորած դերերի արժեւորման, նրան՝ որպես մշա-

կույթի մեծ գործչի, ժողովրդի ճանաչումն ու սերը վայելող արտիստի մեծարման ցերեկույթ էր, նրա հետ անմիջական շփումի ու երկխոսության բացառիկ հնարավորություն:

Սահմանադրական դատարանի նախագահ Գ. Հարությունյանը կոլեկտիվի անունից ողջունեց հոբելյարին.

- Մենք հպարտ ենք, որ Սոս Սարգսյանի ժամանակակիցն ենք, տաղանդաշատ մի դերասանի, ով մեծ հետք է թողել իր բարձրարժեք արվեստով, դերասանական իր հրաշալի խաղով, մարդկային իր կերպարով: Նա իր ժամանակի մեջ երեւույթ է, լեգենդ, եւ մենք հպարտ ենք, որ նրա ժամանակիցն ենք ու այսօր այս գեղեցիկ հնարավորությունն է մեզ ընձեռվել՝ անձամբ շփվելու Սոս Սարգսյան երեւույթի հետ:

Այնուհետև Սոս Սարգսյանին հանձնվեց սահմանադրական դատարանի շնորհավորանքի ուղերձը:

Սոս Սարգսյանն իր շնորհակալությունը հայտնեց հանդիպման, ջերմ խոսքերի ու վերաբերմունքի համար: «Ուրախ եմ, որ ձեզ հետ եմ, ինձ շատ լավ եմ զգում: Այս հանդիպումն այն փաստի վկայությունն է, որ մեր հասարակությունն իր հետաքրքրությունը չի կորցրել մեր մշակույթի հանդեպ»:

• **Նոյեմբերի 9-ին** ՄԳ նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Մեծ Բրիտանիայի եւ Հյուսիսային Իռլանդիայի Միացյալ Թագավորության արտակարգ եւ լիազոր դեսպան Չարլզ Լոնսդեյլին:

Հյուրի խնդրանքով պարոն Հարությունյանը ծանոթացրեց սահմանադրական բարեփոխումներից հետո ՄԳ-ում անհատական դիմումների հիման վրա քննարկված գործերին, որոնք նկատելիորեն գերակշռող են, եւ որոնց քննության արդյունքում ՀՀ տասնյակից ավելի օրենքներ ճանաչվել են հակասահմանադրական:

Չրուցակիցներն անդրադարձան նաեւ ՀՀ սահմանադրական դատարանի կողմից կազմակերպվող միջոցառումներին, ի մասնավորի՝ Վենետիկի Հանձնաժողովի եւ Սահմանադրական իրավունքի միջազգային ասոցիացիայի հետ համատեղ ավանդաբար անցկացվող երեսնյան միջազգային խորհրդաժողովներին:

Քննարկվեցին երկուստեք հետաքրքրություն ներկայացնող այլ հարցեր:

• **Նոյեմբերի 11-ին** ՄԳ նախագահ Գ. Հարությունյանն ընդունեց Հայաստանի Հանրապետությունում Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության արտակարգ եւ լիա-

զոր դեսպան Հանս-Յոխեն Ծմիդքին: Նորանշանակ դեսպանի այցը ճանաչողական էր, եւ գրույցը հիմնականում ընթացավ երկու երկրների եւ, ի մասնավորի՝ ՀՀ եւ Գերմանիայի սահմանադրական դատարանների միջեւ հաստատված կապերի էլ ավելի ամրապնդման ու համագործակցության խորացման շուրջ: Փաստվեց, որ երկու երկրների ՄԳ-ների համագործակցության արդյունքում լուրջ քայլեր են արվել ներքին հավասարակշռված իրավական համակարգի կատարելագործման ճանապարհին, առանց որի հնարավոր չէ երկրում քաղաքացիական հասարակություն ձեւավորել: Երկուստեք համատեղ գործունեության ծրագիր մշակելու պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց:

ՀՀ ՄԳ մամուլի ծառայություն

Գրանցվել է ՀՀ արդարադատության նախարարության
20 դեկտեմբերի 1996թ. կոլեգիայի թիվ 37/2-14 որոշմամբ

Խմբագրության հասցեն՝
Երևան Բաղրամյան 10
Հեռախոս՝ 58-81-71
E-mail: armlaw@concourt.am.
<http://www.concourt.am>.

Ստորագրված է տպագրության՝ 01.12.2009 թ.
Դասիչ՝ 77754
Գրաչափը՝ 70x100 1/16
Տպաքանակը՝ 500

*ՀՀ ՄԴ փեդեկագիրը ՀՀ
քարչրագույն որակավորման
հանչնաժողովի որոշմամբ ընդգրկված է
ալեհախոսությունների աղյուսքների
տպագրման համար ընդունելի
տարբերականների ցանկում*